

Sóttvarnabók II - Sóttvarnir innanlands (1936)

Útgáfa 1.0 af rafræna skjalinu

Þetta PDF skjal er hluti afraksturs skönnunar á prentuðu eintaki af téðu riti. Markmið þessarar útgáfu er að veita almenningi færi á að eignast sitt eigið rafrænt eintak af því án endurgjalds.

Skjalið er upprunalega birt á vefnum <https://urlausnir.is>. Þar má finna rafrænar útgáfur hinna bindanna og verða nýrri útgáfur af skjölunum í boði þar.

Takmörkun ábyrgðar

Höfundur skjals þessa afsalar sér allri ábyrgð, að því marki sem lög heimila, vegna beinnar og/eða óbeinnar notkunar skjalsins sjálfs eða afurða sem af því leiðir. Þó að stefnt hafi verið að því markmiði að skjalið endurspegli sem best innihald upprunalegu bindanna er hvorki hægt að tryggja né ábyrgjast að það hafi tekist. Framangreint á einnig við um efnislegt innihald prentuðu eintakanna sem skönnuð voru.

Höfundaréttur

Höfundur skjals þessa álitur að hvers kyns höfundaréttur á prentaða eintakinu sé útrunninn.

Hvers kyns höfundarréttur sem höfundur skjalsins gæti hafa skapað sér til handa með skönnuninni sjálfri eða öðru framlagi sínu til sköpunar þess, skal vera meðhöndlaður í samræmi við Creative Commons Zero höfundaleyfið (CC0 1.0 Universal eða síðari útgáfa þess).

Ábendingar

Séu ábendingar um mögulegar úrbætur á skjalinu er hægt að koma þeim á framfæri við höfund þess.

Athugasemdir um þessa útgáfu

Skannað var eintak í vörslu Landsbókasafnsins (almennt útlán).

Meiriháttar galli á bls. 5.

Höfundur skjalsins: Svavar Kjarrval (svavar@kjarrval.is)

SÓTTVARNABÓK II

SÓTTVARNIR INNANLANDS

**Lög og reglugerðir
varðandi sóttvarnir innanlands**

**GEMD ÚT
AF SKRIFSTOFU
LANDLÆKNIS**

**344.043
Sót**

Landsbókasafn Íslands
Háskólabókasafn

SÓTTVARNABÓK II

SÓTTVARNIR INNANLANDS

I. Lög nr. 66 19. júní 1933 um varnir gegn útbreiðslu næmra sjúkdóma. II. Almennar reglur 31. des. 1934 um opinberar sóttvarnir gegn útbreiðslu næmra sjúkdóma. III. Lög nr. 34 27. sept. 1901 um bólusetningar með breytingum samkvæmt lögum nr. 16 22. nóv. 1912. IV. Lög nr. 60 14. júní 1929 um varnir gegn berklaveiki með breytingum samkvæmt lögum nr. 46 23. júní 1932. V. Reglur 21. júní 1904 um hrákailát og gólfræstingu til varnar gegn berklaveiki. VI. Viðauki 22. september 1904 við reglur 21. júní 1904 um hrákailát og gólfræstingu til varnar gegn berklaveiki. VII. Lög nr. 3 4. febr. 1898 um aðgreining holdsveikra frá öðrum mönnum og flutning þeirra á opinberan spítala. VIII. Lög nr. 57 30. júní 1909 um breyting á lögum nr. 3 4. febr. 1908 um aðgreining holdsveikra frá öðrum mönnum og flutning þeirra á opinberan spítala. IX. Lög nr. 91 23. júní 1932 um varnir gegn kynsjúkdómum. X. Lög nr. 18 22. maí 1890 um hundaskatt o. fl. XI. Lög nr. 8 4. júní 1924 um heimild fyrir bæjarstjórnir og hreppsnefndir til að takmarka eða banna hundahald í kaupstöðum og kauptúnum. XII. Lög nr. 35 11. desember 1891 um aðfluttar ósútaðar húðir. XIII. Lög nr. 47 23. júní 1932 um lækningaleyfi, um réttindi og skyldur lækna og annara, er lækningnleyfi hafa og um skottu-lækningar. XIV. Sótthreinsunarreglur 3. desember 1935.

GEFID ÚT
AF SKRIFSTOFU
LANDLÆKNIS

REYKJAVÍK — RÍKISPRENTSMÍÐJAN GUTENBERG — MCMXXXVI

1362500

Landsbókasafn Íslands
Háskólabókasafn

I.

Lög nr. 66 19. júní 1933, um varnir gegn útbreiðslu næmra sjúkdóma

1. gr. Það er almenn skylda að gæta sem mestrar varúðar við hverskonar næmum sjúkdómum og gera sér allt far um að sýkja hvorki sjálfa sig né aðra, að svo miklu leyti sem framkvæmanlegt er og þýðingu hefir.

Læknum og þeim, sem með lækningar fara, svo og öðrum heilbrigðisstarfsmönnum, er sérstaklega skylt, hverjum í sínum verkahring, að vekja athygli á sýkingarhættum og gefa ráð og leiðbeiningar hér að lútandi.

Skylt er hlutaðeigendum jafnan að hlýða fyrirmælum lækna um nauðsynlegar, viðurkenndar og venjulegar ráðstafanir til varnar gegn sótnæmisútbreiðslu frá sjúklingi, er hann hefir til meðferðar.

2. gr. Héraðslæknar skulu, hver í sínu umdæmi, undir umsjón landlæknis og ráðherra, sjá um opinberar varnir gegn útbreiðslu næmra sjúkdóma samkvæmt lögum þessum. Fari svo, að hlutaðeigandi héraðslæknir geti eigi leyst það starf af hendi, er lög þessi leggja honum á herðar, skal ráðherra sjá um, að einn eða fleiri læknar verði settir honum til aðstoðar.

Skyldir eru sýslumenn, bæjarfógetar (í Reykjavík lögreglustjóri), hreppstjórar, svo og sveitarstjórnir og heilbrigðisnefndir, ef til eru, að veita héraðslæknum hjálp við framkvæmd hinna opinberu sóttvarna.

Ráðherra gefur út almennar reglur fyrir því, hvernig haga skuli opinberum vörnum gegn útbreiðslu næmra sjúkdóma.

3. gr. Ætíð skal beita opinberum vörnum gegn þessum sjúkdómum: pest, austurlenzkri kóleru, bólusótt, dílasótt, blóðkreppusótt og gulri hitasótt.
-

Ráðherra getur fyrirskipað, að opinberum vörnum skuli og beita gegn öðrum næmum sjúkdómum, svo sem inflúenzu, mislingum, skarlatssótt, barnaveiki, kikhósta, taugaveiki, blóðsótt, hettusótt, heilasótt og mænusótt, þegar þessar sóttir eru skæðar, þegar líklegt þykir, að hefta megi hættulega útbreiðslu þeirra með opinberum vörnum en ekki án slíkra varna, eða þegar aðrar sérstaklega knýjandi ástæður eru fyrir hendi.

4. gr. Í hvert sinn er einhver sá sjúkdómur kemur upp, er nefndur er í 1. málgr. 3. gr., skal hlutaðeigandi héraðslæknir þegar í stað beita hinum almennu sóttvarnarreglum, en tilkynna það landlækni jafnskjótt.

Telji héraðslæknir nauðsyn til bera að beita hinum almennu sóttvarnarreglum að meira eða minna leyti gegn öðrum næmum sjúkdómum samkvæmt 2. málgr. sömu gr., ber hann málið undir landlækni og biður fyrirmæla ráðherra. Ef héraðslæknir telur svo aðkallandi að beita hinum almennu sóttvarnarreglum að meira eða minna leyti, að hverskonar töf sé hættuleg, er honum heimilt að gera það til bráðabirgða, án þess að leita til þess heimildar fyrirfram, en tilkynna skal hann landlækni jafnskjótt ráðstafanir sínar.

Um varnir gegn berklaveiki, holdsveiki og kynsjúkdómum fer eftir sérstöku lögum.

5. gr. Nú hafa verið teknar upp opinberar sóttvarnir samkvæmt lögum þessum, og kveður þá ráðherra nánar á um það, hverjar ráðstafanir skuli gera til að hefta útbreiðslu sjúkdómsins. Þegar þau fyrirmæli hafa verið lögð fyrir hlutaðeigandi héraðslækni, hagar hann sóttvörnunum samkvæmt þeim þangað til öðruvísi verður fyrir mælt af ráðherra. Ef héraðslæknir telur nauðsynlegar breytingar á tilhögun sóttvarnanna, leggur hann tillögur sínar þar að lútandi fyrir landlækni og biður nýrra fyrirmæla ráðherra. Ef héraðs-
-

læknir telur breytingarnar svo aðkallandi, að hverskonar töf sé hættuleg, er honum heimilt að framkvæma þær til bráðabirgða, enda séu varnirnar eftir sem áður í samræmi við hinar almennu sóttvarnareglur, en tilkynna skal hann landlækni jafnskjótt ráðstafanir sínar.

6. gr. Þegar ástæða er til að ætla, að maður hafi dáið úr einhverjum þeim sjúkdómi, sem annaðhvort er skylt eða nauðsynlegt að beita opinberum vörnum við samkvæmt lögum þessum, eða hinn dáni er grunnaður um að hafa verið smitberi einhvers þess sjúkdóms, getur hlutaðeigandi lögreglustjóri lagt fyrir, að rannsaka skuli parta af likinu eða jafnvel kryfja það, ef þörf er á til þess, að ákveðið verði, hvort opinberum vörnum skuli beitt.

7. gr. Eigi má nota farþegaskip, farþegabifreiðar, farþegaloftför eða önnur tilsvarendi fólksflutningatæki til að flytja sjúklinga með sjúkdómum, né smitbera þeirra sjúkdóms, sem skylt er að beita opinberum vörnum við eða opinberum vörnum er beitt við, nema fylgt sé öllum fyrirmælum um flutning slíkra sjúklinga eða smitbera.

Ákvæði þessarar greinar ná jafnan til skarlatssóttar, barnaveiki, taugaveiki og heillasóttar, þó að opinberum vörnum sé ekki beitt gegn útbreiðslu þeirra.

8. gr. Nú kemur sjúkdómur upp á heimili, eða yfirvofandi er, að hann komi upp á heimili, og auðsætt þykir eða líklegt, að sé einhver af þeim sjúkdómum, sem nefndir eru í 3. gr. 1. eða 2. málsgrein, eða vitað er eða grunsamlegt, að einhver heimilismaður sé smitberi einhvers þess sjúkdóms, og skal þá húsráðanda þegar skylt að skýra lækni sínum frá því. Ef læknirinn er ekki hlutaðeigandi héraðslæknir og fellst á, að um slíkan sjúkdóm eða smitbera geti verið að ræða, tilkynnir hann það héraðslækninum. Húðráðanda, sem er fjarri lækni, er og heimilt, ef hann kys það heldur, að tilkynna
-

sjúkdóminn hreppstjóra eða hreppsnefndarmanni í hreppi sinum, eða skýra þeim frá smitberanum, en hann skal þá jafnskjótt láta hlutaðeigandi héraðslækni vita. Með heimilismönnum eru einnig taldir aðkomumenn þeir, er hafa þar húsnaði eða náttstað um stundarsakir, og þeir, er þar eru í fæði. Nú kemur slíkur sjúkdómur eða smitburður upp meðal þeirra, er í nauðungarvist eru á einhverjum stað, eða í sjúkrahúsum, elliheimilum, barnahælum, skólum og líkum stofnunum, og er þá forstöðumanni eða forráðamanni skylt að skýra frá því. Komi sjúkdómurinn eða smitburðurinn upp á skipi eða í veri á vertíð meðal skipshafnar, skal skipstjóri eða formaður skýra frá því.

Starfandi læknum er sérstaklega skylt að hafa vakandi auga á næmum sjúkdómum, er ástæða gæti verið til að beita opinberum vörnum við, svo og smitberum slíkra sjúkdóma og tilkynna jafnskjótt hlutaðeigandi héraðslækni, ef þeir verða þeirra varir.

Víti einhver til þess að vanrækt hafi verið að segja héraðslækni frá sjúkdómi eða smitburði samkvæmt þessari grein, skal hann þegar í stað skýra frá því á þann hátt, er að framan er sagt.

Þurfi hreppstjóri eða hreppsnefndarmaður, samkv. grein þessari, að takast ferð á hendur, fær hann kostnaðinn endurgreiddan úr sveitarsjóði eftir reikningi, er hreppsnefndin samþykkir.

9. gr. Nú er eigi unnt að hafa sjúkling eða smitbera svo afskekktan á heimili sínu, að óhætt sé við útbreiðslu sóttnæmisins, og er þá héraðslækni heimilt, í samræmi við ákvæði 3. og 4. gr., að láta flytja hann á sjúkrahús eða eitthvert annað hús, er til þess er hentugt og hægt er að fá. Er sjúklingur eða smitberi skyldur að vera þar, þangað til hættulaust er að flytja hann eða láta hann fara þaðan, eða fá hann þar
-

hæfilega læknishjálp og aðhjúkrun. Heimilt er og að fara eins að, þá er rannsaka skal vafasöm sjúkdómstílfelli eða smitburð. Við flutning sjúklingsins eða smitberans skal þess gætt, að svo vel fari um hann sem unnt er, án þess að hætt sé við sóttnæmisútbreiðslu.

10. gr. Ef sjúklingur eða smitberi er ekki fluttur frá heimili sínu, getur lögreglustjóri eða hreppstjóri eftir fyrirmælum héraðslæknis, í samræmi við ákvæði 3. og 4. gr., takmarkað samgöngur milli heimilis hans (húss eða bæjar) og annara heimila, eða bannað með öllu utanheimilismönnum að koma á heimilið, og einnig heimamönnum að fara á annara manna heimili. Þegar samgöngur eru takmarkaðar, skal, ef þörf er á, setja mann af öðru heimili til að líta daglega eftir hinu sýkta heimili og annast nauðsynlega aðflutninga, en skylt er að gera það, ef samgöngur eru með öllu bannaðar. Banna má og að flytja af sýktu heimili muni og matvæli, einkum mjólk og mjólkurafurðir.

Á sama hátt getur héraðslæknir takmarkað eða bannað sölu varnings, sem sóttthætta getur stafað af, einnig verzlunum, svo sem matvælabúðum, brauðbúðum og mjólkurbúðum, ennfremur veitingar á gistihúsum og veitingastöðum.

Matvæla kaupmenn, matsalar, veitingamenn, brauðsalar og einkum mjólkursalar eru skyldir til, ef krafist verður vegna framkvæmda þessara laga, að láta í té skrá yfir viðskiptamenn sína, að svo miklu leyti, sem þeir eru þeim kunnir. Einnig eru menn skyldir að gefa sig fram, sem viðskipti hafa haft við slíkan ákveðinn kaupmann, útsölumann eða veitingamann, ef héraðslæknir krefst þess með auglýsingu.

11. gr. Nú hefir sjúkdómur, er opinberum vörnum er beitt við, gert vart við sig á heimili, þar sem eru börn eða aðrir nemendur, er ganga í skóla, eða smitberi slíks sjúkdóms hefst þar við, og mega þá nemendurnir ekki sækja skólann fyrir
-

en ekki er hætt við sótnæmisútbreiðslu frá þeim, að áliti héraðslæknis eða samkvæmt úrskurði ráðherra. Þessa skal og jafnan gætt um skarlatssótt, barnaveiki, taugaveiki, heilasótt og mænusótt, þó að opinberum vörnum sé ekki beitt gegn þeim, og um næmar sóttir yfirleitt, nema þær séu svo útbreiddar orðnar, að þýðingarlaust teljist.

Um skólakennara gildir hið sama að þessu leyti og nemendur.

12. gr. Í byggðarlagi, þar sem sjúkdómur gengur, er opinberum vörnum er beitt við, svo og í nærsveitunum, getur lögreglustjóri eða hreppstjóri, eftir fyrirmælum héraðslæknis í samræmi við ákvæði 3. og 4. gr., skipað, að loka skúli skólum, jafnt almennum skólum sem skólum einstakra manna, bannað almenna mannfundi og opinberar skemmtisamkomur (kvikmyndasýningar, leiksýningar, samsöngva, dansleiki, hlutaveltur o. s. frv.), aðrar samkomur (brúðkaupsveizlur, innanfélags skemmtanir o. s. frv.), þar sem margir koma saman í sama húsi, svo og messugerðir og líkfylgdir.

Á sama hátt getur lögreglustjóri eða hreppstjóri lokað verzlunum, svo sem matvælabúðum, brauðbúðum og mjólkurbúðum, ennfremur gistihúsum og veitingastöðum.

13. gr. Þegar mjög mikil hætta vofir yfir, getur lögreglustjóri, eftir fyrirmælum héraðslæknis í samræmi við ákvæði 3. og 4. gr., skipað fyrir, að afkvía skuli sýkta kaupstaði, kaup-tún, þorp eða sveitir eða hluta þeirra, svo og önnur stór svæði, og skal hann annast nauðsynlegar ráðstafanir um samgöngubannið.

Nú óskar bæjarstjórn þess, sýslunefnd eða hreppsnefnd, fyrir hönd kaupstaðar, sýslu eða hrepps, að afkvía kaupstaðinn, sýsluna eða hreppinn eða hluta þeirra, til þess að ekki berist þangað hættulegur faraldur. Getur þá ráðherra, ef ástæða virðist til, heimilað afkvíunina og falið lögreglustjóra fram-

kvæmdirnar í samráði við hlutaðeigandi héraðslækni. En þegar svo stendur á, skal allur kostnaður við þær ráðstafanir greiddast úr hlutaðeigandi sveitarsjóði eða sýslusjóði.

14. gr. Nú hefir verið beitt sóttvarnarráðstöfunum gegn grunuðum taugaveikissmitbera eða öðrum grunuðum smitbera, og á hann þá kröfu á, að hann verði rannsakaður til hlítar og úr því skorið, ef unnt er, hvort grunurinn er á rökum byggður. Á sama hátt á taugaveikissmitberi, eða annar smitberi, sem sóttvarnarráðstöfunum hefir verið beitt gegn, kröfu á að fá þá læknishjálp, sem til þess þarf, að hann verði, ef unnt er, losaður við smitburðinn.

Ráðherra er heimilt að semja um að veita viðvarandi taugaveikissmitbera eða aðstandendum slíks smitbera, og eins þó að aðeins sé um grun að ræða, sem ekki verður hnekkt, styrk úr rikissjóði um lengri eða skemmri tíma, gegn því að smitberanum verði tryggilega ráðstafað, svo að sýkingarhætta stafi ekki af honum.

15. gr. Skylt er mönnum að þola, að fram fari sótthreinsun á sjálfum þeim, á húslóðum þeirra, húsum og bæjum, einnig á skipum og öðrum farartækjum, svo og á lausum munum, þar er verið hefir einhver af sjúkdómum þeim, er nefndir eru í 3. gr., 1. og 2. mgr., eða smitberar slíkra sjúkdóma, og þá endranær, er héraðslæknir fyrirskipar það í samræmi við þessi lög. Sé það miklum umsvifum og erfiðleikum bundið að hreinsa lausa muni, má láta brenna þá eða eyða þeim á annan hátt, en skaðabætur skulu greiddar eiganda.

Til þess að hafa sótthreinsanir á hendi skal héraðslæknir ráða sótthreinsunarmenn, fleiri eða færri innan héraðs síns, og setur þeim umdæmi. Hann veitir hverjum sótthreinsunarmanni næga tilsögn til starfans, og semur við hann um ákveðna borgun fyrir hverja sótthreinsun eftir reglum, sem ráðherra setur.

Nú fær héraðslæknir engan hæfan mann til að taka að sér sóttthreinsun fyrir hæfilega borgun, og getur hann þá leitað aðstoðar sýslumanns eða bæjarfógeta (í Reykjavík lögreglustjóra), sem er heimilt að skipa eftir tillögum héraðslæknis hvern þann mann, er honum sýnist, á aldrinum 25—50 ára, til þess að hafa á hendi sóttthreinsun innan síns hrepps eða kaupstaðar í 3 ár. Ef sá, er þannig er skipaður sóttthreinsunarmaður, þykist ekki geta haft starfann á hendi sökum heilsubrests eða annara orsaka, getur ráðherra leyst hann frá að gegna þessum starfa, telji hann ástæður hans á rökum byggðar. Verði ekki samkomulag um hæfilega borgun fyrir hverja sóttthreinsun, ákveður ráðherra borgunina.

Heimilismönnum er skylt að annast endurgjaldslaust alla þá vinnu við sóttthreinsunina, sem þeir geta af hendi leyst og sóttthreinsunarmaður þarf með og heimtar. Þeim er og skylt að leggja til ókeypis heitt vatn og kalt, eldivið og sápu eftir þörfum, en ekki önnur efni, sem til sóttthreinsunar þarf.

Ráðherra sér um, að ætíð séu fyrirbyggjandi á kostnað ríkissjóðs hjá læknum nægar birgðir af efnum þeim, sem þarf til sóttthreinsunar samkvæmt lögum þessum.

16. gr. Allan kostnað við opinberar ráðstafanir samkvæmt lögum þessum (sbr. þó 15. gr. 5. mgr.) skal greiða úr ríkissjóði, nema þar sem sérstaklega er tekið fram, að hann skuli greiða úr sveitarsjóði eða sýslusjóði (8. gr. 4. málsg., og 13. gr. 2. málsg.). Þar á meðal skal greiða úr ríkissjóði kostnað allan við flutning sjúkra manna og ferðakostnað smitbera af heimili á sjúkrahús eða annað, svo og fyrir dvöl þeirra þar samkvæmt 9. gr., þar með talin aðhjúkrun, lyf og læknishjálp, ennfremur ferðakostnað smitbera til rannsóknar eða lækninga samkvæmt 14. gr., svo og allan kostnað við rannsóknina og læknishjálpinu, þar með talinn dvalarkostnaður á sjúkrahúsi.
-

Ráðherra er og heimilt að láta greiða úr ríkisjóði að meira eða minna leyti kostnað við læknishjálp, aðhjúkrun og eftirlit með sjúklingum í heimahúsum, þegar um sjúkdóm er að ræða, sem opinberum vörnum er beitt við, og ætla má, að slíkt sé nauðsynlegt til að hefta útbreiðslu sjúkdómsins.

Ríkissjóður greiðir ekki þann kostnað, sem leiðir af því, er ferðir manna eða farartækja eru hindraðar samkvæmt lögum þessum, né heldur skaðabætur fyrir þau atvinnuspjöll, er leiða kann af framkvæmd þeirra.

17. gr. Brot gegn lögum þessum eða gegn almennum eða sérstökum fyrirskipunum samkvæmt þeim varða fangelsi eða sektum, 50—5000 krónum, nema hærri hegning sé ákveðin í almennum lögum.

Ef maður hefir einhvern þann sjúkdóm, sem um ræðir í 3. gr. 1. málsg., eða er smitberi slíks sjúkdóms, eða maður hefir dvalið á heimili, þar sem einhver af þeim sjúkdómum gengur, eða slíkur smitberi dvelur, þá skal hann jafnan, er hann kemur á önnur heimili, á skip eða í önnur fólksflutningatæki, láta húsráðanda, skipstjóra eða forráðamann vita. Sama gildir um þá sjúkdóma, sem taldir eru í 2. málsg. sömu greinar, ef opinberum vörnum er beitt gegn þeim, og einnig án þess um skarlatssótt, barnaveiki, taugaveiki og heilasótt. Nú vanrækir hann þetta, og má þá, auk hegningarinnar, sem ákveðin er í 1. málsg. þessarar greinar, dæma hann til skaðabóta fyrir það, er leiða kann af vanrækslu hans.

Með mál, sem rísa út af brotum á lögum þessum, skal farið sem opinber lögreglumál.

18. gr. Lög nr. 24 16. nóvember 1907, um varnir gegn útbreiðslu næmra sjúkdóma, og lög nr. 14 31. maí 1927, um breyting á þeim lögum, eru úr gildi numin.
-

II.

Almennar reglur 31. des. 1934, um opinberar sóttvarnir gegn útbreiðslu næmra sjúkdóma

I. kafli. Almenn ákvæði

1. gr.

Opinberar sóttvarnir. Skilgreining.

Opinberar sóttvarnir teljast þær sérstöku sóttvarnarráðstafanir, sem samkvæmt 3. grein laga nr. 66, 19. júní 1933, ætíð er skylt að fyrirskipa og beita gegn sjúkdómum þeim, sem nefndir eru í 11. grein þessarar reglugerðar, einnfremur þær sérstöku sóttvarnarráðstafanir, sem ráðherra kann að fyrirskipa samkvæmt 3., 4. og 5. grein sömu laga, að beita skuli gegn þeim sjúkdómum, sem nefndir eru í 18. grein þessarar reglugerðar, og loks þær sérstöku sóttvarnarráðstafanir, sem héraðslæknir kann að beita til bráðabirgða samkvæmt 4. og 5. gr. sömu laga, shr. 15. og 21. grein þessarar reglugerðar.

Um framkvæmd hinna opinberu sóttvarnarráðstafana fer eftir reglum þessum.

2. gr.

Almennar sóttvarnir, þ. e. sóttvarnir aðrar en opinberar.

Það er almenn skylda, án tillits til þess, hvort fyrirskipaðar eru opinberar sóttvarnarráðstafanir eða ekki, að gæta ýtrustu varúðar við hvers konar næmum sjúkdómum, og er læknum og þeim, sem með lækningar fara, svo og öðrum heilbrigðisstarfsmönnum sérstaklega skylt, hverjum í sínum verkahring, að vekja athygli á sýkingarhættum og gefa ráð og leiðbeiningar hér að lútandi, enda er hlutaðeigendum ætíð skylt að hlýða fyrir mælum læknis um hvers konar nauðsyn-

legar, viðurkenndar og venjulegar ráðstafanir til varnar gegn sóttnæmisútbreiðslu frá sjúklingi, er hann hefir til meðferðar, hvort sem um opinberar sóttvarnarráðstafanir er að ræða eða ekki.

3. gr.

Sérstakar skyldur héraðslækna við almennar sem opinberar sóttvarnir.

Héraðslæknum er sérstaklega skylt að hafa sem nákvæmast eftirlit með hverskonar næmum sjúkdómum, hverjum í sínu héraði, leiðbeina hlutaðeigendum um meðferð þeirra og segja fyrir um, hverjar ráðstafanir skuli gera til að hefta útbreiðslu þeirra, að svo miklu leyti sem unnt er og án tillits til þess, hvort opinberar sóttvarnarráðstafanir hafa verið fyrirskipaðar eða ekki, enda leggja héraðslæknar ekki til, að opinberum sóttvarnarráðstöfunum skuli beita nema í fyllstu nauðsyn og beita þeim aldrei án heimildar fyrirfram, ef annars er nokkur kostur.

4. gr.

Héraðslæknar hafa með höndum framkvæmd opinberra sóttvarnarráðstafana, hver í sínu héraði.

Héraðslæknar skulu, hver í sínu héraði, undir umsjón landlæknis og ráðherra, sjá um framkvæmd allra opinberra sóttvarnarráðstafana.

Héraðslæknar eiga kröfu á aðstoð við framkvæmd opinberra sóttvarnarráðstafana.

Skyldir eru sýslumenn, bæjarfógetar (sérstakir lögreglustjórar, þar sem þeir eru), hreppstjórar, sveitarsjórnir og heilbrigðisnefndir, ef til eru, svo og starfandi læknar, að því er snertir sjúklinga þeirra, að veita héraðslækni hjálp við framkvæmd opinberra sóttvarnarráðstafana.

5. gr.

Sérstakar skyldur starfandi lækna að aðstoða héraðslækna við framkvæmd opinberra sóttvarnarráðstafana.

Starfandi læknum er sérstaklega skylt að hafa vakandi auga á næmum sjúkdómum, sem skylt er, eða ástæða gæti verið til að beita opinberum sóttvarnarráðstöfunum gegn, svo og smitberum slikra sjúkdóma, og tilkynna jafnskjótt hlutaðeigandi héraðslækni, ef þeir verða þeirra varir.

6. gr.

Skyldur húsráðanda, ef næmur sjúkdómur kemur upp á heimili hans. Hverjum og hvernig tilkynna skal.

Nú kemur næmur sjúkdómur upp á heimili eða yfirvofandi er, að hann komi upp á heimili, og auðsætt þykir eða líklegt, að sé einhver af þeim sjúkdómum, sem nefndir eru í 11. og 18. gr., eða vitað er eða grunsamlegt, að einhver heimilismaður sé smitberi einhvers þess sjúkdóms, og skal þá húsráðanda þegar skylt að skýra lækni sínum frá því. Ef lækni-irinn er ekki hlutaðeigandi héraðslæknir og felst á, að um slíkan sjúkdóm eða smitbera geti verið að ræða, tilkynnir hann það héraðslækninum. Húsráðanda, sem er fjarri lækni, er og heimilt, ef hann kys það heldur, að tilkynna sjúkdóminn hreppstjóra eða hreppsnefndarmanni í hreppi sínum eða skýra þeim frá smitberanum, en hann skal þá jafnskjótt láta hlutaðeigandi héraðslækni vita. Með heimilismönnum eru einnig taldir aðkomumenn þeir, er hafa þar húsnaði eða náttstað um stundarsakir, og þeir, er þar eru í fæði. Nú kemur slíkur sjúkdómur eða smitburður upp meðal þeirra, er í nauðungarvist eru á einhverjum stað eða í sjúkrahúsum, elliheimilum, barnahælum, skólum og líkum stofnunum, og er þá forstöðumanni eða forráðamanni skylt að skýra frá því. Komi sjúkdómurinn eða smitburð-

urinn upp á skipi eða í veri á vertíð meðal skipshafnar, skal skipstjóri eða formaður skýra frá því.

Ef vanrækt er að tilkynna næman sjúkdóm.

Viti einhver til þess, að vanrækt hafi verið að segja héraðslækni frá sjúkdómi eða smitburði samkvæmt þessari grein, skal hann þegar í stað skýra frá því á þann hátt, er að framan er sagt.

Fyrirhöfn hreppstjóra eða hreppsnefndarmanns endurgreiðist úr sveitarsjóði.

Þurfi hreppstjóri eða hreppsnefndarmaður, samkvæmt grein þessari, að takast ferð á hendur, fær hann kostnaðinn endurgreiddan úr sveitarsjóði eftir reikningi, er hreppsnefndin samþykkir.

7. gr.

Sérstakar skyldur matvæla kaupmanna og veitingamanna og viðskiptamanna þeirra.

Matvæla kaupmenn, matsalar, veitingamenn, brauðsalar og einkum mjólkursalar eru skyldir til, ef héraðslæknir krefst þess vegna sóttvarnarráðstafana, að láta í té skrá yfir viðskiptamenn sína, að svo miklu leyti, sem þeir eru þeim kunnir. Einnig eru menn skyldir að gefa sig fram, sem viðskipti hafa haft við slíkan ákveðinn kaupmann, útsöllumann eða veitingamann, ef héraðslæknir krefst þess með auglýsingu.

8. gr.

Flutningur sjúklinga með næma sjúkdóma og smitbera slíkra sjúkdóma.

Ekki mega farþegaskip, farþegabifreiðar, farþegaloftför eða önnur tilsvarendi fólksflutningatæki taka til flutnings sjúklinga með neina þá sjúkdóma, sem taldir eru í 11. gr., né

smitbera þeirra sjúkdóma og ekki heldur sjúklinga með aðra þá sjúkdóma, sem taldir eru í 18. gr., né smitbera þeirra sjúkdóma, ef opinberum sóttvarnarráðstöfunum er beitt gegn þeim, nema eftir kröfu héraðslæknis, og segir hann fyrir um öruggar ráðstafanir gegn sóttnæmisútbreiðslu, enda sé farið nákvæmlega eftir fyrirmælum hans.

Ákvæði þessarar greinar ná jafnan til skarlatssóttar, barnaveiki, taugaveiki og heilasóttar, þó að opinberum sóttvarnarráðstöfunum sé ekki beitt gegn þeim.

9. gr.

Sérstakar skyldur gestkomandi manna og ferðamanna.

Ef maður hefir einhvern sjúkdóm, sem talinn er í 11. gr., eða er smitberi slíks sjúkdóms, eða maður hefir dvalið á heimili, þar sem einhver af þeim sjúkdómum gengur eða slíkur smitberi dvelur, þá skal hann jafnan, er hann kemur á önnur heimili, á skip eða önnur fólksflutningatæki, láta húsráðanda, skipstjóra eða forráðamann vita. Sama gildir um þá sjúkdóma, sem taldir eru í 18. gr., ef opinberum sóttvarnarráðstöfunum er beitt gegn þeim, og einnig án þess um skarlatssótt, barnaveiki, taugaveiki og heilasótt. Mann, sem vanrækir þetta, má auk sekta dæma til skaðabóta fyrir það, sem leiða kann af vanrækslu hans.

10. gr.

Hindrun ferða og farartækja. Atvinnuspjöll.

Skylt er mönnum að hlíta því bótalaust, að ferðir þeirra séu hindraðar, svo og farartæki, vegna nauðsynlegra sóttvarnarráðstafana, hvort sem opinberar sóttvarnarráðstafanir hafa verið fyrirskipaðar eða ekki. Ríkissjóður greiðir ekki þann kostnað, sem af slíkum ráðstöfunum leiðir, né heldur skaða-

bætur fyrir þau atvinnuspjöll, sem þær kunna að hafa í för með sér.

II. kafli. Þegar skyit er að beita opinberum sóttvarnarráðstöfunum

11. gr.

Næmir sjúkdómar, sem opinberum sóttvarnarráðstöfunum skal ætíð beita gegn.

Opinberar sóttvarnarráðstafanir skulu ætíð fyrirskipaðar og þeim beitt gegn þessum sjúkdómum: pest, austurlenzkri kóleru, bólusótt, dilasótt, blóðkreppusótt og gulri hitasótt.

12. gr.

Ef ætla má, að upp sé kominn eða upp komi sjúkdómur, sem skylt er að beita opinberum sóttvarnarráðstöfunum gegn. Rannsóknir héraðslæknis.

Nú er héraðslækni gert kunnugt eða hann verður þess vis á annan hátt, að upp sé kominn eða yfirvofandi sé, að upp komi sjúkdómur í héraði hans, og er ástæða til að ætla, að verið geti einhver þeirra sjúkdóma, sem taldir eru í 11. gr., og skal héraðslæknir þá fara tafarlaust á það eða þau heimili, sem sýkt eru talin, og skoða þá, sem sjúkir kunna að vera orðnir.

Ef héraðslæknir þá telur víst eða hugsanlegt, að um einhvern þann sjúkdóm sé að ræða, sem talinn er í 11. gr., skal hann grennslast nákvæmlega eftir upptökum sjúkdómsins, hvaðan hann muni vera kominn, hvort ekki muni fleiri heimili sýkt eða í sótthættu o. s. frv. Hafi einhver dáið úr sjúkdóminum, ber héraðslækni að rannsaka eða láta rannsaka líkið, að svo miklu leyti sem honum er unnt, ef sú rannsókn er nauðsynleg til þess að ákveða sjúkdóminn. Þurfi að kryfja líkið og vilji aðstandendur ekki leyfa það, skal hér-

aðslæknir leita aðstoðar lögreglustjóra, sem getur úrskurðað að krufning skuli fram fara.

Ferðakostnaður héraðslæknis í þessum erindum greiðist úr rikissjóði.

13. gr.

Í hverju hinar opinberu sóttvarnarráðstafanir skulu vera fólgnar.

Í hvert sinn sem héraðslæknir verður þess vís, að upp er kominn eða yfirvofandi er, að upp komi einhver þeirra sjúkdóma, sem taldir eru í 11. gr., eða einhver sjúkdómur, sem ekki er unnt að bera kennsl á í svipinn, en grunsamt að geti verið af því tagi, þá skal hann þegar í stað beita öllum nauðsynlegum sóttvarnarráðstöfunum, sem unnt er að koma við, og fara að á þann hátt, sem nú skal greina:

Samgöngubann við sýkt heimili.

1. Ef héraðslæknir telur gerlegt að hafa sjúklinginn eða smitberann á heimili hans eða ekki er annars kostur, þá skal hann krefjast þess, að sýslumaður, bæjarfógeti (lög-reglustjóri) eða hreppstjóri banni öllum utanheimilismönnum að koma án skriflegs leyfis héraðslæknis á bústað sjúklingsins eða smitberans (hús eða bæ eða skip) og sömuleiðis öllum heimamönnum að fara á annara manna heimili. Banna má og að flytja af sýktu heimili muni og matvæli, einkum mjólk og mjólkurafurðir. Slíkt bann skal, ef þörf krefur, auglýsa á útidyraturð hins sýkta húss eða á bæjarþili fast við bæjardyr, ef bær er.

Gæzlumaður og verðir.

Þá er samgöngubann er sett, skal jafnan setja gæzlumann af öðru heimili til að líta daglega eftir hinu sýkta heimili og annast nauðsynlega aðflutninga og sjá um, að læknis sé vitjað, ef þörf gerist. Ef nauðsyn ber til, getur héraðs-

læknir krafizt þess af lögreglustjóra eða hreppstjóra, að hann skipi menn til að halda vörð um hið sýkta heimili, því til tryggingar, að samgöngubannið sé ekki brotið. Ákvæði 2. og 3. töluliðs 23. greinar gilda ávallt um þá sjúkdóma, sem hér um ræðir, þó að ekki sé sett fullt samgöngubann. **Kostnaður.**

Kaup gæzlumanna og varðmanna er greitt úr ríkissjóði. Aðhjúkrun, lyf og læknishjálpar skal einnig greidd úr ríkissjóði, ef með þarf, en þann kostnað skulu þeir endurgreiða, sem þegið hafa, ef ráðherra krefst þess og sveitarstjórn álitur þá til þess færa, og skal taka lögtaki, ef ekki fæst á annan hátt. Endurgreiðsluskyldan nær þó ekki til kostnaðar vegna frekari aðhjúkrunar, lyfja eða læknishjálpar, en viðkomanda hefir verið nauðsynlegt sjálfs sín vegna. Sjúklingur eða smitberi fluttur á sjúkrahús eða sóttvarnarhús.

2. Nú er eigi unnt að hafa sjúkling eða smitbera svo afskekktan á heimili sínu, eða sóttkvía heimilið svo, að full trygging sé fyrir því, að sóttin berist ekki út, og er þá héraðslækni heimilt að láta flytja sjúklinginn í sjúkrahús, sóttvarnarhús eða eitthvert annað hús, sem til þess er hægt að fá, enda verði sóttvörnin öruggari á þann hátt. Er sjúklingur eða smitberi skyldur að vera þar, þangað til héraðslæknir telur hættulaust að flytja hann eða láta hann fara þaðan, enda fái hann hæfilega læknishjálpar og aðhjúkrun. Heimilt er og héraðslækni að fara eins að, þá er rannsaka skal vafasöm sjúkdómstilfelli eða smitburð. Við flutning sjúklingsins eða smitberans skal þess gætt, að svo vel fari um hann sem unnt er, án þess að hætt sé við sótnæmisútbreiðslu. Ákvæðið í 4. tölulið 23. greinar gildir ávallt um þá sjúkdóma, sem hér um ræðir. Ef sjúklingurinn eða smitberinn er fluttur í sjúkrahús eða sóttvarnarhús, er allur

flutnings- og legukostnaður greiddur úr ríkissjóði, þar á meðal aðhjúkrun, lyf og læknishjálp, og engin endurgreiðsla heimtuð.

Skólum lokað og samkomur bannaðar.

3. Heimilt er héraðslækni, ef þurfa þykir, að krefjast þess af lögreglustjóra eða hreppstjóra, að hann skipi að loka skólum og banni almenna mannfundi, opinberar skemmti-samkomur (kvikmyndasýningar, leiksýningar, samsöngva, dansleiki, hlutaveltur o. s. frv.), aðrar samkomur (brúð-kaupsveizlur, innanfélagsskemmtanir o. s. frv.), þar sem margir koma saman í sama húsi, svo og messugerðir og lík-fylgdir.

Sala varnings takmörkuð eða bönnuð. Veitingar bannaðar í gistihúsum og á veitingastöðum.

4. Heimilt er héraðslækni, ef þurfa þykir, að takmarka eða banna sölu varnings, er sótthætta getur stafað af, einnig verzlunum, svo sem matvælabúðum, brauðbúðum og mjólk-urbúðum, ennfremur veitingar í gistihúsum og á veitinga-stöðum.

Verzlunum, gistihúsum og veitingastöðum lokað.

5. Heimilt er héraðslækni, ef þörf krefur, að krefjast þess af lögreglustjóra eða hreppstjóra að hann loki verzlunum, svo sem matvælabúðum, brauðbúðum og mjólkurbúðum, ennfremur gistihúsum og veitingastöðum.

Sóttkvíun byggðarlaga.

6. Þegar mjög mikil hættu vofir yfir, má héraðslæknir krefjast þess af lögreglustjóra eða hreppstjóra, að hann afkvíi sýkta kaupstaði, kauptún, þorp eða sveitir eða hluta þeirra, svo og önnur stór svæði, og skal lögreglustjóri eða hreppstjóri annast nauðsynlegar ráðstafanir um samgöngubannið, þar á meðal skipun hæfilega margra varðmanna á kostnað ríkissjóðs til að halda vörð um hið afkvíaða svæði.

Sóttthreinsanir.

7. Heimilt er héraðslækni að fyrirskipa sóttthreinsanir eftir því sem þörf gerist.

Birting opinberra sóttvarnarráðstafana fyrir almenningi.

8. Héraðslæknir skal birta almenningi ráðstafanir sínar á þann hátt, að öllum hlutaðeigendum verði þær nægilega kunnar. Nauðsynlegur auglýsingakostnaður greiðist úr ríkissjóði.

14. gr.

Jafnskjótt sem héraðslæknir hefir tekið upp opinberar sóttvarnir, tilkynnir hann það landlækni. Ráðherra skipar nánar fyrir um, hvernig hinum opinberu sóttvarnarráðstöfunum skuli hagað.

Nú hefir héraðslæknir tekið upp opinberar sóttvarnir gegn einhverjum þeim sjúkdómi, sem talinn er í 11. gr., og skal hann þá tafarlaust skýra landlækni frá öllum málavöxtum og hverjum opinberum sóttvarnarráðstöfunum hann hefir tekið að beita. Þegar héraðslæknir því næst hefir fengið fyrirmæli ráðherra um það, hvernig áfram skuli haga sóttvarnarráðstöfunum, hagar hann framkvæmdum sínum samkvæmt því. Gerir hann hlutaðeigendum nægilega kunnar fyrirskipanir ráðherra í samráði við landlækni, eða eftir því sem ráðherra hefir mælt fyrir um.

15. gr.

Ef héraðslæknir æskir breytinga á fyrirskipun ráðherra um opinberar sóttvarnarráðstafanir.

Ef héraðslæknir telur nauðsyn til bera, að breytt sé tilhögun opinberra sóttvarnarráðstafana frá því, sem ráðherra hefir fyrir skipað, ber hann tillögur sínar um það upp fyrir landlækni og biður fyrirskipana ráðherra. Ef hann telur

breytingarnar svo aðkallandi, að hvers konar töf sé hættuleg, er honum heimilt að framkvæma þær til bráðabirgða, en því aðeins, að hann tilkynni það landlækni jafnskjótt, og skipar þá ráðherra fyrir á ný, hvernig hinum opinberu sóttvarnarráðstöfunum skuli haga.

16. gr.

Héraðslæknir leitar sem nánast leiðbeininga landlæknis um framkvæmd opinberra sóttvarnarráðstafana.

Þegar opinberar sóttvarnarráðstafanir hafa verið teknar upp í læknishéraði, skýrir hlutaðeigandi héraðslæknir landlækni sem tíðast frá öllu, sem gerist í því sambandi og leitar jafnan sem nánast leiðbeininga hans um allar framkvæmdir.

17. gr.

Opinberum sóttvörnum aflýst.

Þegar héraðslæknir telur ekki ástæðu til að beita lengur opinberum sóttvarnarráðstöfunum, gerir hann landlækni grein fyrir því. Ráðherra skipar fyrir um, hvenær opinberum sóttvörnum skuli hætt, og gerir héraðslæknir hlutaðeigendum það nægilega kunnugt í samráð við landlækni, eða eftir því sem ráðherra hefir mælt fyrir um.

III. kafli. Þegar heimilt er að beita opinberum sóttvarnarráðstöfunum

18. gr.

Næmir sjúkdómar, sem opinberum sóttvarnarráðstöfunum má beita gegn.

Ráðherra getur fyrirskipað, að opinberum sóttvarnarráðstöfunum skuli beita gegn öðrum næmum sjúkdómum, en taldir eru í 11. gr., svo sem influenzu, mislingum, skarlatssótt, barnaveiki, kikhósta, taugaveiki, blóðsótt, hettusótt, heila-

sótt og mænusótt, þegar þessir sjúkdómar eru skæðir, þegar líklegt þykir, að hefta megi hættulega útbreiðslu þeirra með opinberum sóttvarnarráðstöfunum, en ekki án slíkra ráðstafana, eða þegar aðrar sérstakar, knýjandi ástæður eru fyrir hendi.

19. gr.

Héraðslæknir gerir sér ekki ferðir til sóttvarnareftirlits á kostnað ríkissjóðs nema í mikilli nauðsyn, og, ef unnt er, aðeins í samráði við landlækni.

Nú er héraðslækni gert kunnugt, eða hann verður þess vis á annan hátt, að upp sé kominn eða yfirvofandi sé, að upp komi á tilteknum stað í héraði hans einhver þeirra sjúkdóma, sem taldir eru í 18. gr., án þess þó, að hann sé beðinn að vitja sjúklinganna til að veita þeim læknishjálp, og skal hann þá ekki gera sér ferð á hendur á ríkissjóðs kostnað til að rannsaka sjúkdóminn, nema því aðeins, að hann hafi einhverja ástæðu til að ætla, að ef til vill geti verið um einhvern þann sjúkdóm að ræða, sem opinberum sóttvarnarráðstöfunum er skylt að beita gegn (sbr. 11. gr.), eða einhvern svo alvarlegan næman sjúkdóm eða sótnæmisútbreiðslu, að nauðsyn muni bera til, að opinberar sóttvarnarráðstafanir verið fyrirskipaðar (sbr. 18. gr.).

Í öllum vafatilfellum og þegar því verður við komið, skal héraðslæknir leita leiðbeininga landlæknis.

20. gr.

Ef héraðslæknir telur nauðsyn á, að beitt sé opinberum sóttvarnarráðstöfunum.

Nú telur héraðslæknir ástæðu til, að beitt sé opinberum sóttvarnarráðstöfunum gegn einhverjum þeim sjúkdómi, sem talinn er í 18. gr., og skal hann þá æfinlega, þegar því verð-

ur við komið, bera málið undir landlækni og biðja fyrirskipana ráðherra um, hvort opinberar sóttvarnir skuli upp taka og hverjum sóttvarnarráðstöfunum skuli beita, og haga síðan framkvæmdum sínum samkvæmt því.

21. gr.

Hvenær héraðslæknir má beita opinberum sóttvarnarráðstöfunum án heimildar fyrirfram.

Ef héraðslæknir telur svo aðkallandi að beita opinberum sóttvarnarráðstöfunum gegn einhverjum þeim sjúkdómi, sem talinn er í 18. gr., að hverskonar töf sé hættuleg, er honum heimilt að beita til bráðabirgða opinberum sóttvarnarráðstöfunum, enda fari hann um það eftir reglum 13. gr. En því aðeins er honum þetta heimilt, að hann skýri landlækni tafarlaust frá öllum málavöxtum og hverjum opinberum sóttvarnarráðstöfunum hann hefir tekið að beita.

Þessa heimild skal héraðslæknir ekki nota nema í ýrtruðu nauðsyn (sbr. 3. gr.) og ekki nema þegar svo á stendur:

1. Að um alvarlegan sjúkdóm er að ræða, sem þorízt hefir frá útlöndum og er ekki annarsstaðar á landinu eða óviða.
2. Að um innlendan sjúkdóm er að ræða og hann óvenjulega illkynjaður, eða óvenjuleg hættu er á mikilli útbreiðslu.

22. gr.

Frekari ákvæði um opinberar sóttvarnir gegn sjúkdómum þeim, sem taldir eru í 18. gr., eru tilsvareandi við ákvæði 14., 15., 16. og 17. gr.

Um framhald opinberra sóttvarnarráðstafana, sem héraðslæknir hefir ráðist í að beita samkvæmt 21. gr., fer eftir ákvæðum 14. gr. Um breytingar, sem héraðslæknir telur

æskilegar á fyrirskipunum ráðherra um opinberar sóttvarnarráðstafanir, fer eftir ákvæðum 15. gr. Um skyldur héraðslæknis til að leita sem nánasta leiðbeininga landlæknis um allt, sem við kemur framkvæmd opinberra sóttvarnarráðstafana, fer eftir ákvæðum 16. gr. Og um lok og aflýsingu opinberra sóttvarnarráðstafana fer eftir ákvæðum 17. gr.

23. gr.

Sérákvæði um skarlatssótt, barnaveiki, taugaveiki, heilasótt og mænusótt, án tillits til þess, hvort fyrirskipaðar eru gegn þeim opinberar sóttvarnarráðstafanir eða ekki.

Um skarlatssótt, barnaveiki, taugaveiki, heilasótt og mænusótt, svo og um smitburð þessara sjúkdóma, skal ávallt hlíta þeim fyrirmælum, er nú skal greina, hvort sem opinberum sóttvarnarráðstöfunum er beitt gegn þeim eða ekki.

Héraðslæknir gengur ríkt eftir, að þessir sjúkdómar séu tilkynntir.

1. Héraðslæknir skal ganga ríkt eftir því, að húsráðendur vanræki ekki að tilkynna honum, ef einhver framangreindra sjúkdóma kemur upp á heimilum þeirra, eða ef grunur er um, að smitberi slíkra sjúkdóma hafist þar við (sbr. 6. grein).

Skólanemendur og kennarar.

2. Hafi einhver framangreindra sjúkdóma gert vart við sig á heimili, þar sem eru börn eða aðrir nemendur, er ganga í skóla, eða smitberi slíks sjúkdóms hefst þar við, mega nemendur ekki sækja skólann fyrr en ekki er hætt við sótnæmisútbreiðslu frá þeim, að áliti héraðslæknis eða samkvæmt úrskurði ráðherra. Þessa skal og gætt um namar sóttir yfirleitt, nema þær séu svo útbreiddar orðnar, að þýðingarlaust teljist. Um skólakennara gildir hið sama að

þessu leyti sem nemendur. Vottorð hér að lútandi skal hér-
aðslæknir veita ókeypis.

Samgönguvarúð.

3. Héraðslæknir gætir þess yfirleitt um næma sjúkdóma, en sérstaklega um framangreinda sjúkdóma, að brýna fyrir mönnum að varast öll ónauðsynleg mök við sýkt heimili. Hann skal aldrei leyna þessum sjúkdómum eða smitburði þeirra, heldur láta nábúa hins sýkta heimilis vita um sýk-
ingarhættuna, svo að þeir geti fremur varazt hana. Hann skal og brýna sérstaklega fyrir heimilismönnum, svo og þeim, sem dvalið hafa á heimilinu, að við hafa alla nauð-
synlega varúð og leyna aldrei hvernig á stendur, ef þeir eru ferðamenn eða gestkomandi (sbr. 9. gr.). Sérstakrar aðgæzlu er þörf, ef maður af sýktu heimili stundar vinnu utan heimilis, og skal banna það, ef sérstök áhætta fylgir (vinna innanhúss með öðrum, matreiðslu- og þjónustu-
störf, matvælagarð, afgreiðslustörf, einkum í matvörubúð-
um, brauðbúðum, mjólkurbúðum o. s. frv.). Banna skal að flytja af hinu sýkta heimili og á önnur heimili nokkuð það, sem ætla má, að smithætta geti stafað af.

Flutningur sjúklinga og smitbera.

4. Um flutning sjúklinga með þessa sjúkdóma og smitbera þeirra í farþegaskipum, farþegaloftförum eða öðrum tilsva-
andi flutningatækjum, sjá ákvæði 8. greinar.

Sóttthreinsanir.

5. Það skal vera regla að sóttthreinsa þau heimili, sem sýkt hafa verið af skarlatssótt eða taugaveiki.

24. gr.

**Taugaveikissmitberar og aðrir smitberar. Rannsókn. Lækn-
ing. Sóttvarnarráðstafanir.**

Héraðslæknar skulu hafa vakandi auga á taugaveikissmit-

berum og öðrum smitberum næmra sjúkdóma, er vera kunna í héruðum þeirra, og gera jafnan allar nauðsynlegar ráðstafanir til þess að koma í veg fyrir sóttnæmisútbreiðslu frá þeim, eftir nánari leiðbeiningum landlæknis eða fyrirskipun ráðherra.

Nú hefir verið beitt sóttvarnarráðstöfunum gegn grunuðum taugaveikissmitbera eða öðrum grunuðum smitbera, og á hann þá kröfu á, að hann verði á kostnað ríkissjóðs rannsakaður til hlítar og úr því skorið, ef unnt er, hvort grunurinn er á rökum byggður. Á sama hátt á taugaveikissmitberi eða annar smitberi, sem sóttvarnarráðstöfunum hefir verið beit gegn, kröfu á að fá á kostnað ríkissjóðs þá læknishjálp, sem til þess þarf, að hann verði, ef unnt er, losaður við smitburðinn.

Smitberi er skyldur að hlita nauðsynlegum fyrirmælum um ráðstafanir gegn sóttnæmisútbreiðslu frá honum, og eins þó að aðeins sé um grun að ræða, ef gruninum verður ekki hnekkkt.

Ríkissjóðsstyrkur til taugaveikissmitbera.

Viðvarandi taugaveikissmitberi, sem ekki hefir tekizt að lækna, svo og sá, sem grunaður er um taugaveikissmitburð, og gruninum hefir ekki verið hægt að hnekkja, má leita samninga við ráðherra, eða aðstandendurnir fyrir hans hönd, um styrk úr ríkissjóði um lengri eða skemmri tíma, gegn því að smitberanum verði tryggilega ráðstafað, svo að sýkingarhætta stafi ekki af honum.

Skýrslur um taugaveikissmitbera.

Héraðslæknir heldur skrá yfir taugaveikissmitbera, sem honum er kunnugt um í héraði sínu og sendir landlækni árlega skýrslu um, og getur þess, hvernig hverjum um sig er ráðstafað.

IV. kafli. Sóttkvíun byggðarlaga í því skyni, að þangað berist ekki næmir sjúkdómar

25. gr.

Afkviunin, hvernig henni verður komið til leiðar og hvernig hún er framkvæmd.

Nú óskar bæjarstjórn þess, sýslunefnd eða hreppsnefnd, fyrir hönd kaupstaðar, sýslu eða hrepps, að afkvía kaupstaðinn, sýsluna eða hreppinn eða hluta þeirra, til þess að ekki berist þangað hættulegur faraldur. Skal þá leggja málið fyrir hlutaðeigandi héraðslækni eða héraðslækna, ef fleiri eru, sem aftur flytja það fyrir landlækni. Ef ráðherra virðist ástæða til, heimilar hann afkviunina og felur hlutaðeigandi lögreglustjóra eða lögreglustjórum, ef fleiri eru, framkvæmdirnar í samráði við hlutaðeigandi héraðslækni eða héraðslækna. Afkviuninni skal haga í samræmi við ákvæði 6. töluliðs 13. greinar, eftir því sem við getur átt.

Kostnaðurinn greiðist úr hlutaðeigandi sveitarsjóði eða sýslusjóðum.

Þegar afkviun er fyrirskipuð samkvæmt þessari grein, skal allur kostnaður við þær ráðstafanir greiðast úr hlutaðeigandi sveitarsjóðum eða sýslusjóðum.

V. kafli. Sótthreinsanir.

26. gr.

Hvar sótthreinsa má og hverjum skylt er að ganga undir sótthreinsun.

Heimilt er héraðslækni að skipa svo fyrir, að fram skuli fara sótthreinsun á bústöðum þeirra, húsum og bæjum, einnig á skipum og öðrum farartækjum, svo og á lausum munum, þar er verið hefir einhver af sjúkdómum þeim,

sem taldir eru í 11. og 18. gr., sbr. einnig 7. tölulið 13. gr. og 5. tölulið 23. gr.

Nú ber maður með sér eða er grunaður um að bera með sér einhvern af þessum sjúkdómum, svo sem fyrir það, að hann hefir haft bein eða óbein mök við sjúklinga eða smitbera, þannig, að hætt er við, að hann beri sjúkdóminn út, og er hann þá skyldur til að ganga undir sóttthreinsun með sig og muni sína, ef héraðslæknir telur nauðsyn á vera.

27. gr.

Ráðning eða skipun sóttthreinsunarmanna.

Til þess að hafa sóttthreinsanir á hendi skal héraðslæknir ráða sóttthreinsunarmenn, fleiri eða færri, innan héraðs síns, og setur þeim umdæmi. Það er skylda héraðslæknis að annast, að hvergi vanti sóttthreinsunarmann.

Nú fær héraðslæknir engan hæfan mann til að taka að sér sóttthreinsun fyrir hæfilega borgun, og getur hann þá leitað aðstoðar lögreglustjóra, sem heimilt er að skipa, eftir til-lögum héraðslæknis, hvern þann mann, sem honum sýnist, á aldrinum 25—50 ára, til þess að hafa á hendi sóttthreinsun innan síns hrepps eða kaupstaðar í 3 ár. Ef sá, sem þannig er skipaður sóttthreinsunarmaður, þykist ekki geta haft starfann á hendi sökum heilsubrests eða annara orsaka, getur ráðherra leyst hann frá að gegna þessum starfa, telji hann ástæður hans á rökum byggðar.

Héraðslæknir kennir og leiðbeinir sóttthreinsunarmönnum.

Héraðslæknir skal veita hverjum sóttthreinsunarmanni næga tilsögn í sóttthreinsunarstörfum, fær honum í hendur prentaðar sóttthreinsunarreglur, er landlæknir gefur út, og leiðbeinir honum í öllum greinum.

28. gr.

Greiðslur til sóttthreinsunarmanna.

Héraðslæknir skal semja við hvern sóttthreinsunarmann um borgun fyrir hverja sóttthreinsun, og skal borgunin jafnhá fyrir allar sóttthreinsanir. Þessi borgun má að jafnaði ekki fara fram úr 8 krónum í sveitum, 11 krónum í Reykjavík og 5 krónum í öðrum kaupstöðum og kaптúnúm, enda skal sóttthreinsunarmönnum þar, eftir því sem unnt er, gert kleift að leysa sóttthreinsunarstörfina af hendi án þess að þurfa að fella niður aðra vinnu. Skal héraðslæknir ekki, án samþykkis ráðherra, ráða sóttthreinsunarmann fyrir hærri borgun en hér er tilgreind. Þegar sóttthreinsaðar eru heilar stofnanir, eins og skólar eða stór skip, og sé fyrirhöfnin óvenjulega mikil, er héraðslækni þó heimilt að meta hana til jafns við fleiri en eina sóttthreinsun og fer borgunin eftir því, enda samþykki landlæknir matið.

Ef sóttthreinsunarmaður hefir verið skipaður af lögreglustjóra samkvæmt 2. málsgrein 27. greinar og ekki verður samkomulag um hæfilega borgun fyrir hverja sóttthreinsun, ákveður ráðherra borgunina.

29. gr.

Sóttthreinsunarlyf.

Héraðslæknir skal sjá um, að sóttthreinsunarmönnum séu jafnan tiltækar nægar birgðir af sóttthreinsunarlyfjum þeim, sem venjulegast eru notuð til sóttthreinsana. Sóttthreinsunarlyf til opinberra sóttthreinsana þanta héraðslæknar eftir þörfum frá Lyfjaverzlun ríkisins, er afgreiðir pantanirnar í samráði við landlækni.

30. gr.

Framkvæmd sóttthreinsunar.

Nú vill héraðslæknir láta sóttthreinsa, og skal hann þá

segja sóttþreinsunarmanni skýrlega fyrir um sóttþreinsunina og láta þess getið, hvar sóttþreinsa skal og hvenær og eftir hvaða sjúkdóm og hversu viðtæk sóttþreinsunin skuli vera. Skal sóttþreinsunarmaður leysa verkið af hendi samkvæmt fyrirskipun héraðslæknis.

Sóttþreinsuninni skal að öðru leyti haga í samræmi við sóttþreinsunarreglur, er landlæknir gefur út.

31. gr.

Lögun lausra muna. Skaðabætur til eigenda.

Sé of miklum erfiðleikum bundið að sóttþreinsa lausa muni, getur héraðslæknir látið brenna þá eða eyða þeim á annan tryggilegan hátt, en skaðabætur skulu greiddar eiganda og teljast með sóttþreinsunarkostnaði.

Aldrei skal þó lóga lausum munum nema auðsætt sé, að verðmæti þeirra nemi ekki meiru en kosta mundi að sóttþreinsa þá tryggilega.

Skaðabætur þær, er greiða skal, meta héraðslæknir og sóttþreinsunarmaður, og senda landlækni skriflega matsgerð. Ráðherra úrskurðar síðan um upphæð skaðabótanna að fengnum tillögum landlæknis.

32. gr.

Kostnaður við sóttþreinsanir.

Kostnaður við allar sóttþreinsanir, sem héraðslæknir fyrirskipar samkvæmt reglum þessum, greiðist úr ríkissjóði, þar á meðal kostnaður við nauðsynleg sóttþreinsunarlyf (sbr. 28. og 29. gr.).

Heimilismönnum er skylt að aðstoða ókeypiss við sóttþreinsun á heimilinu.

Þó er heimilismönnum skylt að annast endurgjaldslaust alla þá vinnu við sóttþreinsun á heimilinu, sem þeir geta af

hendi leyst og sóttþreinsunarmaður þarf með og heimtar. Þeim er og skylt að leggja til ókeypis heitt vatn og kalt, eldivið og sápu eftir þörfum, en ekki önnur efni, sem til sóttþreinsunar þarf.

Eðlilegar skemmdir vegna sóttþreinsunar.

Eigendum er skylt að þola bótalaust eðlilegar skemmdir á húsum og munum, er leiða kunna af sóttþreinsunum.

Aðrar skemmdir.

Héraðslæknir og sóttþreinsunarmaður bera ábyrgð á óeðlilegum skemmdum, er leiða af sóttþreinsunum, ef um er að kenna hirðuleysi þeirra. Ef slysaskemmdir koma fyrir við sóttþreinsanir án þess að slíku hirðuleysi sé um að kenna, fer um skaðabætur í samræmi við það, er segir í 30. gr.

33. gr.

Reikningar yfir sóttþreinsanir og annan sóttvarnarkostnað. Greiðslur.

Sóttþreinsunarmaður skal senda héraðslækni sínum sérstakan reikning yfir hverja sóttþreinsun.

Héraðslæknir skal senda landlækni aðalreikning yfir sóttþreinsanirnar og láta fylgja reikninga sóttþreinsunarmanna.

Héraðslæknir skal og senda landlækni sérstakan reikning yfir annan sóttvarnarkostnað, sem greiða ber úr ríkissjóði.

Öllum þessum reikningum skal haga eftir fyrirmælum landlæknis.

Að reikningunum úrskurðuðum sendir landlæknir héraðslækni fjárhæðirnar, en héraðslæknir greiðir sóttþreinsunarmönnum og öðrum, sem í hlut eiga:

VI. kafli. Almenn kostnaðarákvæði. Brot og viðurlög við brotum

34. gr.

Almenn kostnaðarákvæði.

Kostnaður við opinberar sóttvarnarráðstafanir samkvæmt reglum þessum greiðist úr rikissjóði á þann hátt og með þeim undantekningum, sem nánar er tekið fram í einstökum greinum hér að framan, sbr. 6. gr., 9. gr., 10. gr., 12. gr., 13. gr. (töluliðir 1, 2, 6 og 8), 24. gr., 25. gr., 31. gr. og 32. gr.

35. gr.

Brot og viðurlög við brotum.

Um brot á ákvæðum þessarar reglugerðar og viðurlög við þeim fer eftir 17. gr. laga nr. 66, 19. júní 1933, um varnir gegn útbreiðslu næmra sjúkdóma.

Reglur þessar öðlast þegar gildi.

III.

Lög nr. 34 27. sept. 1901, **um bólusetningar með breytingum samkv. lögum nr. 16** 22. nóv. 1912.

-
4. gr. Hvert barn skal bólusetja áður en það er fullra 3 ára að aldri, ef eigi er sannað með læknisvottorði að það hafi haft bólusótt. Sé barnið veikt á þeim tíma, sem bólusett er, skal fresta bólusetningunni til næsta árs. Nú er barn orðið fullra 5 ára og hefir ekki verið bólusett sökum þess að foreldrar þess eða þeir, sem ganga því í foreldra stað, hafa vanrækt, án þess að barnið hafi verið veikt eða önnur lögleg forföll verið fyrir hendi, að færa það til bólusetningar á þeim stað og tíma, sem auglýstur er samkvæmt 3. grein, skulu þá foreldrarnir eða þeir, sem ganga barninu í foreldra stað, greiða 2—20 kr. í sekt, og þar að auki greiða allan kostnað við bólusetning barnsins og skoðun eftir á eftir úrskurði lögreglustjóra.
 5. gr. Hvert barn skal endurbólusetja á því ári, er það verður fullra 13 ára, ef ekki sannast með vottorði frá löggiltum bólusetjara, að það hafi verið bólusett og bóla hafi komið út á því á síðustu 5 árum.
 6. gr. Ef bóla kemur ekki út á barni, sem bólusett er samkvæmt 4. gr., eða endurbólusett samkvæmt 5. gr., er sá, sem færa á barnið til bólusetningar, skyldur að færa það til hinnar reglulegu bólusetningar næsta ár, og ef bólan kemur ekki heldur þá út, að færa það ennþá einu sinni til hinnar reglulegu bólusetningar næsta ár þar á eftir.
 -
 9. gr. Ef bólusóttar verður vart í læknishéraði eða hætta er á að hún berist þangað úr nálægum héruðum, skal lögreglustjóri eftir tillögum héraðslæknis skipa fyrir um al-
-

menna bólusetningu í öllu héraðinu eða svo miklum hluta þess, sem héraðslæknir telur nauðsyn til bera. Landshöfðingi¹⁾ getur í samráði við landlækni fyrirskipað almenna bólusetningu um land allt. Til þeirrar bólusetningar, er ræðir um í þessari grein, skulu öll börn færð og allir fullorðnir koma, sem ekki hafa annaðhvort haft bólusótt eða verið bólusettir á síðustu 5 árum og bólan komið út á.

-
14. gr. Nú gætir bólusetjari eigi tilhlýðilegrar varkárni við bólusetning og verður þess valdandi að næmur sjúkdómur berst á heilbrigða menn, og sætir hann frá 50—200 kr. sekt, ef eigi liggur þyngri refsing við samkvæmt almennum fyrirmælum laganna. Sé það embættislæknir, er slíkt gerir, getur það varðað hann embættismissi, ef miklar sakir eru.

1) Nú ráðherra.

IV.

Lög nr. 60 14. júní 1929, um varnir gegn berklaveiki,
með breytingum samkv. lögum nr. 46 23. júní 1932

.....

3. gr. Læknar eru skyldir að gefa berklaveikum sjúklingum, er þeir rannsaka, leiðbeiningar um og brýna fyrir þeim hvernar varúðar þurfi að gæta til þess að veikin berist ekki á aðra.

Héraðslæknar skulu hafa eftirlit með og gera frekari ráðstafanir til þess að nauðsynlegum fyrirskipunum sé framfylgt, ef þeim þurfa þykir.

4. gr. Nú deyr berklaveikur maður, og skal þá húsráðandi tilkynna það tafarlaust, í kaupstöðum héraðslækni, en í sveitum héraðslækni eða sóttthreinsunarmanni. Sóttthreinsunarmaður tilkynnir þá héraðslækni. Skal héraðslæknir annast um, að tafarlaust sé sóttthreinsað á heimilinu herbergi þau, fatnaður og annað, er hann telur hættu geta stafað af. Þessa lausu muni má því ekki láta af hendi, hvorki til eignar né afnota, senda í þvott eða aðgerð, nema sóttthreinsaðir hafi verið.

Nú skiptir berklaveikur maður um dvalarstað, og skal þá tilkynna það á sama hátt og fyr var sagt um andlátið. Má ekki fá öðrum til íbúðar herbergi þau, er hann flutti úr, fyr en þau hafa verið sóttthreinsuð, nema héraðslæknir telji sóttthreinsun óþarfa.

5. gr. Enginn, sem hefir smitandi berkla, má fást við barnakennslu. Hver sá, er sækir um barnakennarastöðu, skal sýna læknisvottorð um að svo sé ekki. Vottorð þetta má ekki vera eldra en mánaðargamalt, og skal endurnýja það árlega.

Sama gildir um kennara þá, er kenna eiga í öðrum skólum.

ef þá skóla sækja nemendur yngri en 14 ára. Þó getur heilbrigðisstjórnin veitt undanþágu frá þessu ákvæði að því er til þessara skóla kemur, enda sé það í samráði við og eftir tillögum skólalæknis og skólastjórnarinnar.

Enginn má taka börn til kennslu nema hann hafi til þess fengið skriflegt leyfi frá yfirvaldi, og skal það leyfi ekki veitt nema hann sýni læknisvottorð um, að hann sé ekki með smitandi berkla, og má vottorð það ekki vera eldra en mánaðargamalt. Nú er maður ráðinn á heimili til að kenna börnum, og skal húsráðandi þá heimta þetta vottorð af honum, ella verður hann brotlegur gegn lögum þessum.

Nú sýkist barnakennari af smitandi berklum, og skal hann þá tafarlaust láta af starfi sínu.

Nú sýkist maður, er barnakennslu hefir á hendi, og leikur grunur á, að um berklaveiki sé að ræða, skal þá skólanefnd, fræðslunefnd eða húsráðendur þeir, er hlut eiga að máli, tafarlaust skýra héraðslækni eða lækni þeim, er eftirlit hefir með skólanum, frá grun sínum. En hann ákveður, eftir rannsókn, hvort ástæða sé til að láta manninn hætta kennslu.

Hver sá læknir, sem kemst að því, að barnakennari sé sjúkur af smitandi berklum, skal skyldur að tilkynna það eftirlitslækni skólans.

Þeir barnakennarar, sem eru opinberir starfsmenn, en verða að láta af kennslu sakir sjúkleiks þessa, skulu í 2 ár fá sem biðlaun $\frac{2}{3}$ hluta launa þeirra er þeir nutu, þegar þeir létu af kennslu. Biðlaun þessi greiðast af sömu aðiljum og í sömu hlutföllum sem hin fyrri launin.

Engan má ráða starfsmann við heimavistarskóla, nema hann uppfylli sömu skilyrði, sem að framan eru sett um kennara.

6. gr. Ef kennari við aðra skóla en barnaskóla er sjúkur eða sýkist af smitandi berklum, þá getur heilbrigðisstjórnin í

samráði við stjórn skólans fyrirskipað, að hann hætti starfi sínu, enda leiti hún fyrst álits skólalæknis eða héraðslæknis, ef enginn annar er læknir skólans. Nú verður kennari að láta af kennslu fyrir þessar sakir, og fer þá um biðlaun hans eins og sagt er í 5. gr.

7. gr. Engan nemanda má taka í skóla, nema vottorð skólalæknis eða annars læknis sýni, að hann hafi ekki smitandi berklaveiki. Þó getur heilbrigðisstjórnin veitt undanþágu frá þessu ákvæði, ef alveg sérstakar ástæður eru fyrir hendi.

Engan má heldur taka til kennslu inn á heimili, þar sem börn eru fyrir, nema læknisvottorð sýni, að hann hafi ekki smitandi berkla.

Á heimili þar sem sjúklingar eru með smitandi berkla, má ekki taka barn til kennslu.

8. gr. Nú sýkist barn af smitandi berklum meðan á náms-tíma stendur, og skal þá tafarlaust taka það úr skólanum. Ef kennari fær grun um slíkt, er hann skyldur til þess að gera eftirlitslækni skólans aðvart og getur til bráðabirgða vísað barninu burtu, ef læknisúrskurður fæst ekki nógu fljótt.

Hver sá læknir, sem kemst að því, að nemandi, sem gengur í skóla, er sjúkur af smitandi berklum, skal skyldur að tilkynna það tafarlaust eftirlitslækni skólans. Getur þá eftirlitslæknir vísað sjúklingnum burt af kennslustaðnum, ef honum þykir ástæða til.

9. gr. Engin kona má fást við ljósmóðurstörf, ef hún hefir smitandi berkla. Skal hún sýna læknisvottorð um að svo sé ekki, og ber að endurnýja vottorðið árlega. Héraðslæknum ber að ganga ríkt eftir, að þessu ákvæði sé framfylgt. Nú sýkist starfandi ljósmóðir af smitandi berklum, og skal hún þá tafarlaust hætta að gegna því starfi. Ef hún er
-

launæð af opinberu fé, þá skal greiða henni biðlaun fyrir sama tíma og á sama hátt og um getur í 5. gr.

10. gr. Enginn má taka barn til fósturs né dvalar, ef sjúklingur með smitandi berkla er á heimilinu. Gildir þetta ákvæði jafnt um þau börn, sem sveitarstjórnir ráðstafa og einstakir menn.

Barn, sem hefir smitandi berkla, má ekki taka á heimili, þar sem börn eru fyrir, hvorki til fósturs né dvalar, nema börnin, sem fyrir eru, séu sjúk af smitandi berklum.

Sveitarstjórnir mega ekki koma fyrir börnum á öðrum heimilum en þeim, sem héraðslæknar telja ósýkt af smitandi berklum. Sömu skyldur hafa og forráðamenn munaðarlausra eða ómyndugra barna.

Nú kemur smitandi berklaveiki upp á heimili, þar sem barn hefir verið tekið til fósturs eða dvalar, og skal þá tafarlaust gera annað tveggja, flytja barnið eða sjúklinginn burt af heimilinu.

Ef barnið sjálft sýkist af smitandi berklum á heimili, þar sem börn eru, skal það tafarlaust tekið af heimilinu.

Börn nefnast í lögum þessum allir, sem ekki eru fullra 14 ára nema annað sé tekið fram.

11. gr. Ekki má ráða starfsfólk við barnaspítala eða barnahæli, nema læknisvottorð sýni, að það hafi ekki smitandi berkla. Vottorð þetta má ekki vera eldra en mánaðar gamalt og skal endurnýja það árlega.

Konur, sem hafa smitandi berkla, mega ekki vistast á heimili, þar sem börn eru, né fást þar við sjúkrahjúkrun.

12. gr. Ekki má selja mjólk frá heimilum, ef sjúklingur með smitandi berkla fæst þar við búhirðingu eða mjaltir eða fer með mjólkurilát.

Enginn sjúklingur með smitandi berkla má vinna að útsölu mjólkur eða brauðs né starfa á rjóma- eða smjörbúum.

Banna má að sjúklingur með smitandi berkla starfi að brauðgerð, matreiðslu, matsölu á opinberum stöðum eða annarsstaðar, eftir því sem til hagar og héraðslækni þykir ástæða til.

13. gr. Nú sýkist maður af smitandi berklum á heimili þar sera börn eru, og skal þá tafarlaust koma sjúklingnum í burtu, nema héraðslæknir eða læknir heimilisins ásamt héraðslækni telji ástæður þannig, að börnunum geti engin smitunarlætta stafað af sjúklingnum.

Ef ekki er unnt að koma sjúklingnum burt, þá skal taka börnin af heimilinu.

Skyldir eru sýslumenn, bæjarfógetar, hreppstjórar, svo og sveitarstjórnir og heilbrigðisnefndir, ef til eru, að aðstoða héraðslækna og sjá um framkvæmdir á fyrirskipunum þeirra, ef þeir æskja þess.

Nú vilja þeir, sem hlut eiga að máli, ekki hlýða fyrirskipunum héraðslæknis, og kveður hann sér þá til aðstoðar eitt hvert ofangreindra stjórnarvalda, er annast um að sjúklingurinn, ef hann er innan 16 ára, sé tafarlaust tekinn af heimilinu, ella börnin, jafnvel þótt það mæti mótspyrnu af hálfu heimilismanna. En ekki skal héraðslæknir fyrirskipa þess konar ráðstafanir, nema að hann telji mikla hættu á, að börnin verði fyrir smitun, enda hafi til þess samþykki hlutaðeigandi sveitarstjórnar eða bæjarstjórnar, og leggur hann ætíð þær ráðstafanir undir úrskurð heilbrigðisstjórnar ríkisins, hvort standa skuli til frambúðar.

Allur ferða- og flutningskostnaður, sem leiða kann af framkvæmdum valdboðs þessa, greiðist úr ríkissjóði.

-
15. gr. Engan þann styrk, sem berklaveikur sjúklingur nýtur af opinberu fé, ef hann hefir orðið styrkþurfi vegna sjúkdómsins, má telja fátækrastyrk, enda sé hann ekki afturkræfur,

nema sjúklingurinn sjálfur eða aðstandendur hans séu þess megnugir að greiða hann að einhverju eða öllu leyti.

Undanteknið þessum hlunnindum skulu þeir sjúklingar, sem þrjóstkast við að verða við áskorun héraðslæknis um dvöl í hæli eða sjúkrahúsi. Einnig þeir, sem sýna megnugt kæruleysi um smitun annara manna, þrátt fyrir aðvaranir læknis.

16. gr. Stjórnarráðið setur, í samráði við landlækni, reglur um hrákailát og ræstingu í vinnustofum, verksmiðjum, skrifstofum, búðum, gistihúsum, samkomuhúsum, svo sem kirkjum, skólum, leikhúsum, kvikmyndahúsum, danssölum og því um líku, opinberum byggingum og farþegaskipum. Ennfremur reglur um flutning berklaveikra á farþegaskipum.

Heilbrigðisnefndir skulu, undir yfirumsjón héraðslæknis, hafa gát á því, að þessum reglum sé fylgt. Á þeim stöðum, þar sem heilbrigðisnefndir eru ekki til, skulu hreppsnefndir gera það.

Eftirlit með farþegaskipum hefir þó landlæknir sjálfur, eða annar, er heilbrigðisstjórnin setur til þess.

17. gr. Nú þarf héraðslæknir að taka sér ferð á hendur vegna fyrirmæla laga þessara, og greiðir þá sýslusjóður ferðakostnaðinn, en ríkissjóður endurgreiðir helminginn.

Kostnaður við sóttthreinsanir, svo og við að útvega bækur þær og eyðublöð, er getur um í 2. gr., greiðist úr ríkissjóði.

.....

V.

Reglur 21. júní 1904, um hrákailát og gólfræstingu til varnar gegn berklaveiki

1. gr.

Í vinnustofum, búðum, gistihúsum, farþegaskipum, saumahúsum og opinberum byggingum, þar sem margt fólk kemur saman, t. d. í kirkjum og skólum, skal gæta þeirrar varúðar, er hér segir:

Hafa skal hrákailát svo mörg sem heilbrigðisnefnd þykir þurfa og af þeirri gerð, sem henni þykir hlýða.

Vatn skal vera í hverju hrákailáti eða einhver sótthreinsunarlögur og skal hreinsa það varlega. Heilbrigðisnefnd getur skipað fyrir um, hvernig hreinsuninni skuli háttað.

Aldrei skal hafa á gólfum ofnar eða fléttaðar ábreiður eða loðskinn; skulu gólf vera svo gerð, að auðvelt sé að þvo þau.

Jafnan skal skvetta vatni á gólf áður en þau eru sópuð, svo að ryk komi ekki upp. Gólf skal þvo úr heitu vatni, að liðnum hverjum þeim degi, er húsin eða herbergin hafa verið brúkuð.

2. gr.

Heilbrigðisnefndir skulu hafa gát á því, að þessum reglum sé fylgt.

3. gr.

Brot gegn reglum þessum varða sektum frá 2—50 kr.

VI.

Viðauki 22. september 1904 við reglur 21. júní 1904 um hrákailát og gólfæstingu til varnar gegn berkla-veiki

Á þeim stöðum, þar sem heilbrigðisnefndir ekki eru til, skulu hreppsnefndir framkvæma þau störf, sem í 1. gr. reglna 21. júní 1904 um hrákailát og gólfæstingu til varnar gegn berkla-veiki eru falin heilbrigðisnefndum.

VII.

Lög nr. 3 4. febr. 1898 um aðgreining holdsveikra frá öðrum mönnum

-
3. gr. Læknum ber að hafa glöggar gætur á lifnaðarháttum allra holdsveikra manna í héruðum sínum. Þeir eiga að skýra sjúklingunum og samvistarmönnum þeirra frá því, hvers þeir eiga að gæta, til þess að sjúkdómurinn ekki berist á aðra, og sjá um, að ekki sé út af brugðið. Skyldir eru hreppsstjórar og heilbrigðisnefndir að veita læknum lið við þessi störf, eftir því sem þeim er unnt.
 4. gr. Holdsveikir menn skulu jafnan gæta þess, er hér segir:
 1. Holdsveikir mega ekki sofa hjá öðrum í rúmi, þó eru hjón undanþegin þessu banni, nema hlutaðeigandi læknir skipi öðruvísi fyrir.
 2. Holdsveikir menn skulu hafa sér hrákadalla og mega ekki hrækja á gólf í húsum manna.
 3. Þeir skulu hafa matarilát og borðbúnað hvers konar, er þeir einir noti.
 4. Rúmföt, íveruföt, matarilát og hvers konar borðbúnað holdsveikra skal þvo út af fyrir sig. Umbúðir af sárum þeirra skal brenna, eða sjóða að minnsta kosti hálfa stund í vatni.
 5. Holdsveikir menn mega ekki stunda börn, ekki þjóna óholdsveikum mönnum og ekki vinna að matreiðslu fyrir aðra en sjálfa sig.
 6. Þeir mega ekki að nauðsynjalausum fara á aðra bæi eða taka á móti gestum.Nú álitur læknir, að frekari varúðar sé þörf og megi við koma, og eru þeir þá skyldir að hlýða honum.
 5. gr. Nú hefir holdsveikur maður notað íbúðarhús eða herbergi
-

út af fyrir sig, og mega þá aðrir menn ekki nota það hús eða herbergi, fyrr en það hefir hreinsað verið á þann hátt, er læknir skipar fyrir um. Sama er um föt, sængurfatnað og annað þess háttar, er holdsveikur maður hefir notað.

6. gr. Þá er holdsveikur maður deyr eða fer vistferlum, skal húsráðandi á heimilinu þegar í stað skýra hreppsstjóra eða lögreglustjóra frá því, en hann lætur hlutaðeigandi lækni vita um það innan hálfis mánaðar. Nú hefir læknir fengið slíka tilkynningu, og ber honum þá þegar að annast, að íveruhús eða herbergi hins holdsveika manns, föt, sængurfatnaður og aðrir þeir munir, er eftir hann finnast, séu tafarlaust hreinsaðir eftir þörfum.

-
9. gr. Ef þörf gerist, annast lögreglustjóri eða hreppsstjóri flutning holdsveikissjúklinga, er samkvæmt lögum þessum eiga að fara á spítala.
-

VIII.

Lög nr. 57 30. júní 1909 um breyting á lögum nr. 3 4. febrúar 1908 um aðgreining holdsveikra frá öðrum mönnum og flutning þeirra á opinberan spítala

1. gr. Holdsveikir menn, sem líkþráir eru (með „lepra tuberosa“ eða „lepra mixta“) skulu allir settir í holdsveikraspítalann, svo fljótt sem rúm leyfir. Holdsveikir menn, sem limfallssjúkir eru (með „lepra anæsthetica“), skulu og settir í holdsveikraspítalann, þegar héraðslæknir telur nauðsyn á því vegna sára eða annars lasleika.

Sveitarómögum holdsveikum utan spítala skal komið fyrir á þann hátt, að sem fyllst trygging sé fyrir því, að farið verði eftir fyrirmælum 4. greinar laga nr. 3, 4. febr. 1898. Börnum holdsveikra foreldra, þeirra er sveitarstyrks njóta, skal jafnan komið í fóstur á önnur heimili.

Ekki má sveitarstjórn setja sveitarlimi niður á heimili, þar sem holdsveikir eru fyrir, nema læknir leyfi.

.....

IX.

Lög nr. 91 23. júní 1932 um varnir gegn kynsjúkdómum

4. gr. Hver, sem sýkist af kynsjúkdómi. eða hefir grun um að svo sé, skal skyldur að leita sér læknishjálpur þegar í stað og til þess er smitunarhætta er afstaðin. Skylt er honum að fara eftir fyrirmælum þeim, sem læknir gefur honum um meðferð sjúkdómsins og varúð við því, að hann smiti aðra. Leiti nú sjúklingurinn annars læknis áður sjúkdómurinn er fulllæknaður, skal hann tilkynna það með læknisvottorði þeim lækni, er fyrst hafði hann til meðferðar.

8. gr. Nú koma kynsjúkdómar upp eða taka að breiðast út á stað, þar sem læknilaust er eða erfitt að ná í fullkomna læknishjálp, og skal þá heilbrigðisstjórnin senda lækni, svo fljótt sem auðið er, til þess að gera allar nauðsynlegar ráðstafanir og veita sjúklingum læknishjálp. Kostnaður við slíkar ráðstafanir greiðist úr ríkissjóði.

9. gr. Læknir skal taka skýrt fram við sjúklinga með kynsjúkdóma, hvað að þeim gangi. Þá skal hann skýra vandlega fyrir þeim, hversu sjúkdómurinn smiti, hvernar varúðar beri að gæta og að hegningu varði, ef út af er brugðið, samkvæmt hegningarlögum. Sérstaklega skal það tekið fram, hve langvinnur sjúkdómurinn geti verið og lækniseftirlit nauðsynlegt um langan tíma, svo og að sjúklingar meggi ekki giftast meðan smitunarhætta stafar af þeim. Þá skal og læknir fá hverjum sjúklingi, sem leitar í fyrsta sinn læknis vegna kynsjúkdóms, prentaðar leiðbeiningar, sem heilbrigðisstjórnin lætur í té.

Ef sjúklingurinn er yngri en 16 ára, skal skýra foreldrum barnsins eða forráðamönnum frá ástæðum öllum og hvernar

varúðar beri að gæta. Bera þeir þá ábyrgð á því, að farið sé eftir fyrirmælum læknis.

Nú telur læknir, að heilsufari sjúklings sé svo varið, eða aðrar ástæður geri það óumflýjanlega nauðsynlegt, að sjúklingi sé fyrst um sinn ekki skýrt frá, hvað að honum gangi, og skal honum það þá heimilt.

10. gr. Nú verður læknir þess vis, að sjúklingur, sem hann hefir til meðferðar, fer ekki eftir þeim reglum, sem honum hafa verið gefnar, hvort heldur sem snertir lækningu sjúkdómsins eða varúðarreglur, þá skal hann tafarlaust senda honum skriflega áminningu og benda honum á, hverju varði, ef óhlýðnast er. Komi það fyrir ekki og sjúklingurinn fáist ekki heldur til að leita annara lækna, skal hann áður vika er liðin tilkynna það lögreglustjóra. Sér hann þá um að sjúklingurinn verði fluttur í sjúkrahús eða að hann leiti sér á annan hátt læknishjálpar meðan smitunarhætta stafar af honum.
 11. gr. Nú tekur læknir sjúkling til meðferðar, sem nýlega hefir smitast hér á landi, þá skal hann vandlega grennslast eftir, af hverjum og hvernig hann hefir smitast, og er sjúklingnum skylt að láta læknum í té alla vitneskju sína um það efni. Ef sá býr innanhéraðs, sem talið er að valdið hafi smitun, skal læknir svo fljótt sem verða má gera gangskör að því, að hinn grunaði komi til hans til rannsóknar, og leitar hann til þess aðstoðar lögreglustjóra, ef þörf er á. Lögreglustjóri sér þá um, að hinn grunaði verði lagður í sjúkrahús, eða á annan hátt skoðaður af lækni. Nú er sá í öðru læknishéraði, sem talið er, að smitun hafi hlotizt af, og skal þá læknir tilkynna hlutaðeigandi héraðslækni tafarlaust með símskeyti, hver hann sé, og sér hann þá um rannsókn hans. Slik símskeyti skulu vera á dulmáli, eftir því sem heilbrigðisstjórn ákveður.
 12. gr. Komist læknir að því, að sjúklingur með kynsjúkdóm
-

hafi í hyggju að ganga í hjónaband áður en smitunarhættu er lokið, skal hann senda sjúklingnum tafarlaust skriflega áminningu og benda honum á, hverri hegningu slíkt varði.

Nú þykist læknir hafa fulla ástæðu til að ætla, að slík áminning verði ekki tekin til greina, og skal hann þá tafarlaust tilkynna hlutaðeigandi presti og lögreglustjóra, að sjúklingurinn hafi kynsjúkdóm, og er það lögmætur meinbugur á hjónabandi.

13. gr. Öll börn, yngri en 16 ára, sem sýkt hafa af syfilis eða eru fædd með þann sjúkdóm, skulu standa undir lækniseftirliti, og foreldrar eða forráðamenn þeirra ábyrgjast að fyrirmælum læknis sé hlýtt.

Slikum börnum má ekki koma í fóstur, nema hlutaðeigendum hafi verið skýrt frá sjúkdómi þeirra og læknir hafi gefið samþykki til þess.

Aðrar konur en móðirin mega ekki hafa þau á brjósti.

Flytji barnið úr héraðinu, skal tilkynna lækni flutninginn og hvert það fer. Skal hann þá skýra héraðslækni þess héraðs frá því og hvernig sjúkdómi barnsins sé farið.

Sömu ákvæði gilda og börn innan þriggja mánaða, þó heilbrigð virðist, ef ekki eru liðin full 5 ár frá því, að annað foreldra eða hæði hafa haft syfilis.

14. gr. Sjúklingar með smitandi syfilis mega ekki fóstura börn, sem ekki hafa syfilis, og ekki starfa að matsölu, matreiðslu eða veitingum.
15. gr. Á öllum, sem vegna starfs síns samkvæmt lögum þessum komast að nöfnum sjúklinga og heilsufari þeirra, hvílir ströng þagnarskylda, nema þeim sé skylt að lögum að láta slíkt uppi eða nauðsyn ber til þess vegna yfirvofandi smitunarhættu, svo sem ef læknis er ekki leitað eða varúðarreglur að engu hafðar og eigi verður á annan hátt úr því bætt.
-

-
16. gr. Lyfsölum og öðrum verzlunum er óheimilt að selja lyf, er líklegt þykir, að nota skuli til meðferðar á kynsjúkdómum, nema eftir ávisun læknis. Heilbrigðisstjórnin ákveður hver slík lyf eru.

Sjá enn fremur um kynsjúkdóma sérstaka kynsjúkdómabók

X.

Lög nr. 18 22. maí 1890 um hundaskatt o. fl.

-
5. gr. Skyldur er hver sá, sem lætur slátra skepnu, er sullir finnast í, að grafa þegar í stað slátur það, sem sullmengað er, að meðtöldum hausum af höfuðsóttarkindum, svo djúpt í jörð niður, að hundar geti eigi náð því, eða að brenna það. Brot gegn ákvæði þessu varðar allt að 10 kr. sekt, og fær sá annan helming sektarinnar, er uppljóstrar, en bæjar- eða sveitarsjóður hinn.
6. gr. Heimilt er sýslunefnd og bæjarstjórn með samráði við hlutaðeigandi héraðslækni að semja reglur um lækning á hundum af bandormum, meðferð á sullum úr sauðfé, og gera aðrar ráðstafanir, sem henni þurfa þykir, til varnar gegn sullaveikinni, og liggja við sektir frá 1 kr. til 10 kr., ef út af þeim ráðstöfunum er brugðið. Af sýslusjóði og bæjarsjóði má taka fé til framkvæmdar slíkum ráðstöfunum.
-

XI.

Lög nr. 8 4. júní 1924 um heimild fyrir bæjarstjórnir og hreppsnefndir til að takmarka eða banna hundahald í kaupstöðum og kaптúnum

1. gr. Bæjarstjórnun og hreppsnefndum er heimilt, með reglugerð, er stjórnarráðið staðfestir, að takmarka eða banna hundahald í kaupstöðum og kaптúnum. Má í reglugerðinni ákveða sektir fyrir afbrot, og skulu þær renna í hlutaðeigandi bæjar- eða sveitarsjóð. Skal farið með mál út af slíkum brotum sem almenn lögreglumál.

XII.

Lög nr. 35 11. desember 1891 um aðfluttar ósútaðar húðir

Landsstjórninni veitist heimilt til að setja reglur um það, hvernig fara skuli með aðfluttar ósútaðar húðir, til þess að varna miltisdrepi.

XIII.

Lög nr. 47 23. júní 1932 um lækningaleyfi, um réttindi og skyldur lækna og annara, er lækningaleyfi hafa og um skottulækningar

.....

16. gr. Þeim, sem hefir takmarkað lækningaleyfi, er bannað jafnt og þeim, sem ekkert lækningaleyfi hefir, að taka til meðferðar sjúklinga með kynsjúkdóma, berklaveiki eða aðra smitandi sjúkdóma, svo og sjúklinga með krabbamein og önnur æxli.

Nú hefir viðkomandi orðið þetta á vegna ónógrar læknisþekkingar, og nægir það honum ekki til sýknunar.

.....

XIV.

Sóttthreinsunarreglur 3. des. 1935

Leiðbeiningar fyrir sóttthreinsunarmenn og þá, sem hjúkra sóttveikum mönnum

I. Sóttvarnarlöggjöf

1. gr.

Almenn sóttvarnarlög, sem beint er gegn næmum sjúkdómum yfirleitt og þó fyrst og fremst bráðum sóttum (far-sóttum) eru lög nr. 65 19. júní 1933, um varnir gegn því, að næmir sjúkdómar berist til Íslands, og lög nr. 66 19. júní 1933, um varnir gegn útbreiðslu næmra sjúkdóma. Samkvæmt hinum fyrri lögum eru settar reglur handa sóttvarnarnefndum 31. des. 1934 og reglur 3. des. 1935 um sóttthreinsun aðkomuskipa, en samkvæmt hinum síðari lögum eru settar almennar reglur 31. des. 1934 um opinberar sóttvarnir gegn útbreiðslu næmra sjúkdóma og sóttthreinsunarreglur þessar. Til almennra sóttvarna teljast og lög nr. 8 18. maí 1920, um heimild handa ríkisstjórninni til að banna flutning til landsins á varningi, sem stjórnin telur stafa sýkingarhættu af.

Hin almennu sóttvarnarlög kveða svo á, að yfirvöldum skuli ætíð skylt að gera ráðstafanir til varnar almenningi gegn erlendum sóttum, þ. e. pest, austurlenzkri kóleru, bólusótt, dílasótt, blóðkreppusótt og gulri hitasótt, en heimilt er yfirvöldum samkvæmt hinum sömu lögum, þegar sérstaklega knýjandi ástæður eru fyrir hendi, að beita opinberum sóttvarnarráðstöfunum, að meira eða minna leyti, einnig gegn inflúenzu, mislingum, skarlatssótt, barnaveiki, kikhósta, taugaveiki, blóðsótt, hettusótt, heilasótt, mænusótt og enn öðrum næmum sjúkdómum.

Sérstök sóttvarnarlög, sem beint er gegn einstökum, ákveðnum sjúkdómum eru:

1. Gegn bólusótt.

Lög nr. 34 27. sept. 1901 um bólusetningar. Lög nr. 16 22. nóv. 1912 um breyting á þeim lögum.

2. Gegn berklaveiki.

Lög nr. 60 14. júní 1929 um varnir gegn berklaveiki. Lög nr. 46 23. júní 1932 um breyting á þeim lögum.

3. Gegn holdsveiki.

Lög nr. 3 4. febr. 1898 um aðgreining holdsveikra frá öðrum mönnum og flutning þeirra á opinberan spítala. Lög nr. 57 30. júlí 1909 um breyting á þeim lögum.

4. Gegn kynsjúkdómum.

Lög nr. 91 23. júní 1932 um varnir gegn kynsjúkdómum.

5. Gegn sullaveiki.

Lög nr. 18 22 maí 1890 um hundaskatt o. fl. Lög nr. 8 4. júní 1924 um heimild fyrir bæjarstjórnir og hreppsnefndir til að takmarka eða banna hundahald í kaupstöðum og kaupþúnum.

6. Gegn miltisbrandi.

Lög nr. 3 14. febr. 1902 um heimild til að banna innflutning ósútaðra skinna og húða. Kgl. auglýsing nr. 20 12. júlí 1902 um bann gegn því, að fluttar séu til Íslands ósútaðar húðir og skinn nema söltuð séu og óhert. Lög nr. 35 11. des. 1891 um aðfluttar ósútaðar húðir.

7. Gegn gin- og klaufaveiki (snifu).

Lög nr. 11 23. apríl 1928 um varnir gegn því, að gin- og klaufaveiki og aðrir alidýrasjúkdómar berist til Íslands.

Starfsemi skottulækna er algerlega bönnuð hér á landi, en einkum varðar þungum refsingum, ef skottulæknar eða aðrir, sem ekki hafa ótakmarkað lækningaleyfi, taka til meðferðar sjúklinga með næma sjúkdóma, sbr. 16. gr. laga nr.

47 23. júní 1932 um lækningaleyfi, réttindi og skyldur lækna og annara, er lækningaleyfi hafa og um skottulækningar.

Samkvæmt sóttvarnarlögum skiptast sóttvarnir í tvennt: **Sóttvarnir gegn útlöndum og sóttvarnir innanlands.** Framkvæmd sóttvarna gegn útlöndum annast á hverjum stað **sóttvarnarnefnd** (formaður hennar og þá sóttgæzlumaður er sýslumaður, bæjarfógeti, tollstjóri eða umboðsmaður þeirra) og héraðslæknir, sem einnig er í nefndinni. Sóttvarna innanlands gæta héraðslæknar hver í sínu héraði með aðstoð lögreglustjóra. En hvorttveggja er undir eftirliti landlæknis og yfirstjórn ráðherra.

Húsráðanda ber að tilkynna lækni, ef næmur sjúkdómur kemur upp á heimili hans, og er jafnan skylt að hlýða fyrir-mælum lækni um nauðsynlegar, viðurkenndar og venju-legar ráðstafanir til varnar gegn sóttnæmisútbreiðslu frá sjúklingi, er hann hefir til meðferðar, án tillits til þess, hvort opinberar sóttvarnarráðstafanir hafa verið fyrirskipaðar eða ekki. Slík fyrirmæli héraðslækni ber ekki að skoða sem fyrirskipun um opinberar sóttvarnarráðstafanir (og greiðast því ekki af almannafé) nema það sé sérstaklega tekið fram, enda er héraðslæknum óheimilt að fyrirskipa opinberar sóttvarnarráðstafanir án heimildar ráðherra, nema um erlendar sóttir sé að ræða eða svo bráða hættu af öðrum skæðum sóttum, að hverskonar töf sé hættuleg, og þá aðeins til bráðabirgða.

Sóttthreinsanir samkvæmt sóttvarnarlögum (**lokasóttthreinsanir** (6. gr.)) er þó héraðslæknum jafnan heimilt að fyrirskipa án sérstakrar heimildar í hvert sinn. Þær annast **sóttthreinsunarmenn**, er héraðslæknar ráða eða láta skipa hæfilega marga hver í sínu héraði. Um ráðningu og skipun sóttthreinsunarmanna, skyldur þeirra og greiðslur til þeirra, svo og um sóttthreinsanir almennt ræðir í V. kafla,

26.—33. gr., í almennum reglum 31. des. 1931 um opinberar sóttvarnir gegn útbreiðslu næmra sjúkdóma.

II. Um næma sjúkdóma og sóttvarnir

2. gr.

Orsakir og einkenni næmra sjúkdóma.

Næmum sjúkdómum valda lifandi sóttkveikjur (sýklar).

Þeir sjúkdómar allir, sem nefndir eru í 1. gr., að undantekinni sullaveiki, stafa af því, að örsmáar lifandi verur, sem ávallt eru öldungis ósýnilegar berum augum, svo nefndir gerlar (bakteríur), taka sér bólfestu í líkama manns og aukast þar og margfaldast unnvörpum og skaða heilsuna.

Sullaveikinni veldur hinsvegar ormur einn, sullaveikisbandormurinn, sem lifir í þörmum hundsins og er allt að því 1 cm. á lengd.

Hverjum þessara næmu sjúkdóma veldur sérstök sóttkveikjutegund, ávallt sama tegundin, og tekur hún nafn af sjúkdómnum. Er talað um mislingasóttkveikju, taugaveikissóttkveikju o. s. frv. Sama sóttkveikja veldur því ávallt sama sjúkdómi, og þeim sjúkdómi getur ekkert annað valdið. Taugaveikissóttkveikjan veldur t. d. ávallt taugaveiki, aldrei barnaveiki eða neinum öðrum sjúkdómi. Annað mál er það, að sóttkveikjurnar greiða hver annari götu með því, að þær veikla líkamann, rýra lífsþrekið og varnarþróttinn. Þess vegna er algengt að menn fá t. d. lungnatæringu upp úr mislingum, kikhósta eða inflúenzu. Manni, sem liggur í far-sótt, er óvenju mikil hætta búin af öllum sóttkveikjum. Þar af leiðir að gæta verður hins ýtrasta þrifnaðar og varkárni í öllum greinum.

Mönnum er mismunandi gjarnt að taka hina ýmsu næmu sjúkdóma. Þeir eru mismunandi næmir fyrir þeim og stundum ónæmir. Ónæmi manna er mjög mistitt eftir því hver

sjúkdómurinn er. Nær allir eru næmir fyrir influenzu, nema þeir hafi tiltölulega nýlega haft hana, og þeir, sem aldrei hafa fengið bólusótt (eða verið bólusettir), mislinga eða kikhósta (6. gr.), eru nær ætíð næmir fyrir þessum sjúkdómum. Miklu færri, og þó næsta margir, eru næmir fyrir skarlatssótt, barnaveiki og taugaveiki, en enn færri fyrir heilasótt og mænusótt. Ónæmi manna fyrir næmum sjúkdómum yfirleitt vex með aldrinum, mest fyrir það, að þegar á barnsaldri ljúka menn sér af með fjölda sótta (barnasjúkdómar) og eru ónæmir eftir (6. gr.).

Þó að orsök hvers af þessum næmu sjúkdómum sé ætíð söm, sama sóttkveikjan, þá geta sóttkveikjur hins sama sjúkdóms verið mjög mismunandi illvigar, og getur fyrir það orðið mikill munur faraldra, svo og einstakra sjúkdómstilfella í hinum sama faraldri.

Af mismunandi næmi manna, af því hve hin sama sóttkveikjutegund getur verið mismunandi illvíg og af enn öðrum orsökum leiðir það, að því fer fjarri, að sami sjúkdómurinn hagi sér eins í öllum, sem fá hann. Taugaveiki t. d. er afarvæg í sumum, en getur hinsvegar valdið bráðum bana, og einkenni hennar verið mjög margvísleg og margbreytileg. Líkt má segja um alla þessa sjúkdóma. Þess vegna er oft erfitt að þekkja þá. En öllum bráðum sóttum (far-sóttum) fylgir því nær ávallt meiri eða minni sóthiti. Ef maður sýkist og hefir sóthita, þá er við búið, að sjúkdómurinn sé næmur (3. gr.) og rétt að gæta strax allrar varúðar.

3. gr.

Hvernig sóttkveikjurnar komast úr sjúklingunum í heilbrigðar manneskjur.

Nú er maður sjúkur af næmum sjúkdómi, og tímgastr þá sóttkveikjan gegndarlaust í líkama hans meðan sóttin stend-

ur yfir og ryðst út úr líkamanum, svo að milljónum skiptir, í ýmiskonar útferð: úða frá vitum, slefju, hrákum, hor, saur, þvagi, greftri, vessa, blóði, hreistri og svita (17. gr.). Er þá sagt, að þessi óhreinindi séu sóttmengun, af því að sóttkveikjur eru í þeim.

Úr þessum sóttmengun útfærdum úr líkama sjúklingsins geta nú sóttkveikjurnar borizt á ýmsan hátt í líkami heilbrigðra manna og valdið því, að þeir taki sömu sótt, og er þá sagt, að þeir hafi smitazt af sjúklingnum, og þar með, að sjúkdómurinn sé næmur (smitandi).

Á þenna hátt getur næmur sjúkdómur borizt úr einum í annan, mann frá manni, hús úr húsi, bæ frá bæ, sveit úr sveit, og er þá kallaður faraldur, eða farsótt, ef um bráða sótt er að ræða.

Sýkingarhættir sullaveikinnar er þessu frábrugðnir, og stafar mönnum engin sýkingarhætta af sullaveikum mönnum. Menn sýkjast hins vegar af bandormaveikum hundum, þannig, að egg sullaveikisbandormsins berast ofan í menn, setjast að í líffærum þeirra og verða þar að sullum. Sauðfé og nautpeningur sýkist af hundum á sama hátt og menn, en hundar fá í sig bandorma af því að éta sollin líffæri sláturdýra. Sóttvarnir gegn sullaveiki miðast við þessa sérstöku sýkingarhætti, og fara eftir öðrum reglum en þeim, sem hér eru settar.¹⁾

1) Reglur þessar er að finna í hinum ýmsu reglugerðum bæjar- og sveitarfélaga um hreinsun hunda af bandormum og aðrar varnir gegn sullaveiki. Höfuðreglurnar eru þessar: Varúð í umgengni við hunda. Hundum ekki leyfður aðgangur að sláturhúsum né blóðvöllum. Sullum og sollnum líffærum brennt eða þau grafin 2 álnir í jörð niður. Hundar hreinsaðir einu sinni eða tvisvar á ári af sérstökum *hundahreinsunarmönnum* og tíðast í sérstökum *hundahreinsunarhúsum*. Ormalyfin eru ýmist *arekaduft* (4—8 grömm í skammti), eða *kamaladuft* (5—8 grömm í skammti) og gefið tvisvar með 12 klukkustunda millibili, stundum með laxerolíu (1 mat-

Sýkingarhættir dílasóttar og gulrar hitasóttar minna á sýkingarhætti sullaveikinnar, að því leyti, að einnig þar eru dýr óhjákvæmilegir milliliðir á milli sjúklingsanna (17. gr.).

4. gr.

Meðgöngutími næmra sjúkdóma.

Þess ber vel að gæta, að menn sýkjast aldrei af næmum sjúkdómi samstundis og þeir smitast, heldur liður nokkur og stundum langur tími frá því er sóttkveikjurnar komast í líkama manns og þar til er hann kennir sér meins. Er sá tími kallaður meðgöngutími veikinnar. Meðgöngutíminn er mismunandi eftir því, hver veikin er, og mislangur, þó að um sömu veiki sé að ræða, en fylgir þó oftast nokkurri reglu, svo sem sjá má á yfirliti því, er hér fer á eftir. Kunnugt er um einstök tilfelli flestra næmra sjúkdóma, þar sem meðgöngutíminn hefir vikið allmikið frá aðalreglunni og ýmist verið lengri eða skemmri en almennt gerist, sbr. svigatölurnar í yfirlitinu. Slíkt eru undantekningar. En jafnan verður þó að hafa í hyggju hámark kunns meðgöngutíma, þegar mikið er í húfi og sóttvarnir eiga að vera öldungis öruggar. Meðgöngutími ýmsra næmra sjúkdóma verður illa eða ekki ákveðinn, ýmist fyrir það, að smitunarhættir eru illa kunnir (mænusótt, svefnsýki) eða fyrir það, að heilbrigðir geta borið í sér sóttkveikjurnar tímum saman, án þess að þær virðist gera þeim mein, unz þeir allt í einu falla fyrir þeim af ástæðum, sem ekki eru að fullu skýrðar (kvef í andfærum og iðrum, lungnabólga o. fl.)

skeið). Hundunum haldið inni í 24 klukkustundir. Þeir baðaðir vandlega áður en þeim er sleppt, stundum í sjó, stundum í fjárbaði, stundum í kresólvatni. Húsið þrifið vel á eftir og saurinn grafinn.

Sjúkdómar	Meðgöngutími	
Pest	1—5	(—10) dagar
Kólera ($\frac{1}{6}$ — $\frac{1}{3}$ —)	1—2	(—5) —
Bólusótt (6—8—)	10—14	—
Dílasótt (7—)	14	(—23) —
Blóðkreppusótt	2—6	—
Gul hitasótt	3—6	—
Inflúenza	1—3	—
Mislingar	8—11	—
Skarlatssótt (< 1—)	2—5	(—14—21) —
Barnaveiki (1—)	2—3	(—5) —
Kikhhósti	2—14	(—21—35) —
Taugaveiki (2—)	8—14	(—21) —
Blóðsótt	2—6	—
Hettusótt (7—)	14—21	(—30) —
Heilasótt	2—5	—
Mænusótt (1—)	8—14	(—27) —
Rauðir hundar	14—21	(—23) —
Hlaupabóla	14—15	(—28) —
Öldusótt (5—)	10—15	—
Berklaveiki } Holdsveiki }	{ Nokkrar vikur — mörg ár	
Kynsjúkdómar:		
Lekandi	2—3	(—7) dagar
Sárasótt	3—4	vikur
Linsæri	1—3	dagar
Sullaveiki	Mörg ár	
Miltisbrandur	1—2	(—7) dagar
Snifa	4—8	—
Barnsfararsótt (blóðeitrun, heima- koma og aðrar graftarsóttir) ...	1—3	—

5. gr.

Útbreiðsla næmra sjúkdóma. Smitberar.

Það er mjög mismunandi, hversu lifseigar sóttkveikjurnar eru. Margar geta þær haldið lífi svo að mánuðum skiptir, eða misserum, eftir að þær koma út úr líkama sjúklingsins. Geta þær þá leynzt í allskonar óhreinindum innan húss og stundum (taugaveiki, kólera) líka utanhúss og orðið þeim að meini, sem þær koma (3. gr.). Í skipum geta þær borizt í lestarvatnið og lifað þar (kólera). Sóttkveikjur geta líka hæglega borizt í allar áttir með sjúkum mönnum og flestar einnig með heilbrigðum, í fötum, farangri, varningi, matvælum, með skordýrum o. s. frv. Af matvælum er einkum drykkjarvatn hættulegur miðill fyrir sóttkveikjur og þó mjólk miklu fremur. Í mjólkinni lifa ekki aðeins margar sóttkveikjur góðu lífi, heldur tímgastr sumar þeirra þar unnvörpum (taugaveiki). Á þenna hátt geta þær sýkt menn viðsvegar þegar minnst vonum varir. Einstöku sóttkveikjur (inflúenza, mislingar, kikhósti) deyja þó strax og þær koma út úr líkama sjúklings, og berast því aldrei eða nauðasjaldan með heilbrigðum.

Sumar sóttkveikjur lifa í heilbrigðum mönnum, sem verða fyrir það hættulegir öðrum. Slíkir menn kallast **smitberar**. Þannig geta menn gengið með taugaveikissóttkveikjur árum saman, eftir að hafa haft taugaveiki, sem stundum getur raunar hafa verið svo væg, að henni hefir ekki verið veitt eftirtekt. Sóttkveikjurnar lifa þá og tímgastr í gallblöðru eða þvagfærum og ganga niður af smitberanum með saur eða þvagi eða hvorutveggja. Þannig getur berklaveiki einnig borizt með fólki, sem virðist heilbrigt, en hefir þó uppgang, sem morar af berklasóttkveikjum. Barnaveikissóttkveikjan getur einnig lifað og dafnað í heilbrigðum, en sjaldan til langframa, og svo er vafalaust um sóttkveikjur

enn annara næmra sjúkdóma, þar á meðal heilasóttar og mænusóttar.

Stundum bera dýr í sér sóttkveikjur, sem eru hættulegar mönnum, og eru þá dýrin sjálf ýmist sjúk eða að því er virðist heilbrigð, svo sem rottur (pest, eitruð rottubít), lýs (dilasótt), mýflugur (gul hitasótt, malaría). Af næmum alidýrasjúkdómum, sem menn geta tekið, öðrum en sullaveiki, miltisbrandi og snifu, er helzt að geta burðarsóttar í kúm, geitum og svínunum (öldusótt). Sjaldgæfari eru hundaæði, kanínusótt og páfagaukapest. Af alidýrum (nautgripir, svín) fá menn einnig ýmsa ormasjúkdóma (bandormar, trikinur) og næma húðkvilla (reformur).

6. gr.

Sóttvarnir.

Sóttkveikjur má deyða, eins og allar aðrar lifandi verur.

Ef maður hefir næman sjúkdóm og sóttkveikjurnar eru deyddar jafnóðum og þær koma út úr líkama hans, þá er fyrir girt, að þær komist í aðrar manneskjur: að aðrir smitist af sjúklingnum. Sóttin er þá stöðvuð.

Það er kölluð **sóttthreinsun**, ef sóttmengaðir hlutir eru teknir og allar sóttkveikjurnar, sem við þá loða, drepnar á einhvern hátt.

Sóttkviun er það kallað, að einangra sóttveikan mann (heimili, byggðarlög), því til tryggingar, að sóttin breiðist ekki út.

Þetta tvennt, sóttkviun og sóttthreinsun, er nefnt einu nafni **sóttvarnir**.

Um fram allt riður á því, að leitast við að drepa allar sóttkveikjurnar jafnóðum og þær koma út úr líkama sjúklingsins í hrákum, saur o. s. frv., sbr. 3. gr. og 5. gr. Með því einu móti er unnt að koma í veg fyrir, að sambýlismenn

sjúklingsins smitist af honum. En þetta er oft erfitt verk. Þess vegna má til, ef unnt er, að hafa sjúklinginn í afskekktu herbergi á heimilinu og varast öll ónauðsynleg mök við önnur heimili. Langöruggast er þó að flytja sjúklinginn í sjúkrahús, ef þess er kostur, og síðan að sótthreinsa heimilið. Ef manni batnar næm sótt, þá er það af því, að hann hefir orðið sóttkveikjunum yfirsterkari, svo að þær hafa hætt að tímgastr og dáið út í líkama hans. Sé nú sá, er sjúkur var og bata hefir fengið (17. gr.), sótthreinsaður vandlega ásamt öllu því á heimili hans, er kann að hafa sóttmengast af honum, þá stendur engin smithætta af honum lengur, enda sé hann ekki smitberi. Þegar talað er um sótthreinsanir í sóttvarnarlöggunum, þá er átt við þess konar lokasóttthreinsanir, og eru þær kostaðar af almannafé. Héraðslæknir skipar fyrir um lokasóttthreinsanir. Því nánar, sem fylgt hefir verið sóttvarnarreglum við hina daglegu hjúkrun sjúklingsins (26. gr.) því minni þörf er fyrir viðtæka lokasóttthreinsun. Það skal þó vera regla, að lokasóttthreinsun fari fram eftir skarlatssótt og taugaveiki auk hinna erlendu sótta (pest, kólera, bólusótt, blóðkreppusótt).

Mörgum farsóttum er svo háttað, að menn fá þær venjulega ekki oftast en einu sinni. Sóttkveikjurnar vinna ekki á manni í annað sinn. Þetta á heima um bólusótt, dílasótt, gula hitasótt, taugaveiki, mislinga, skarlatssótt, hettusótt og kik-hósta. Það er þó ekki fátítt, að mjög gamalt fólk, sem fengið hefir kik-hósta í æsku, veikist í annað sinn. Fyrir sumum öðrum næmum sjúkdómum virðast menn hinsvegar verða því næmari því oftast sem menn fá þá (heimakoma, lungnabólga).

Með rannsóknum má stundum komast að því, hvort menn hafa nokkurntíma eða aldrei smitast af ákveðinni sótt (berklaveiki: **berklapróf**) og einnig að því, hvort menn

eru meira eða minna næmir eða með öllu ónæmir fyrir ákveðinni sótt (skarlatssótt, barnaveiki). Geta þessar rannsóknir haft mikla þýðingu við sóttvarnir. Þá má með ýmskonar bólusetningum draga úr næmi manna fyrir sumum sóttum og jafnvel gera þá ónæma a. m. k. um stundarsakir (pest, kólera, bólusótt, mislingar, skarlatssótt, barnaveiki, kikhósti, taugaveiki).

III. Um sóttthreinsunarlyf og sóttthreinsunartæki

7. gr.

Sóttthreinsun er það, að drepa sóttkveikjur (6. gr.).

Sóttkveikjur má drepa á tvennan hátt, á eitri eða í sterkum hita. Eitur þau, sem höfð eru til að drepa sóttkveikjur, eru kölluð **sóttthreinsunarlyf**. Sóttkveikjur þola líka illa **sólarbirtu**. Þær dofna eða drepast í skærri dagsbirtu, einkum ef sól skín á þær. Þess vegna eiga sjúkrastofur að vera bjartar og yfirleitt öll mannabílyli, og þess vegna er ráð að viðra vandlega þá hluti, sem erfitt er að sóttthreinsa til fulls á annan hátt, t. d. fóðruð húsgögn og ýmsan fatnað.

8. gr.

Kresólvatn: Í það er hafður kresólsápulögur (Liquor kresoli saponatus), en það er kresól blandað sterkum sápulegi, helmingur af hvoru, og er lögurinn ljósgulur á lit, þefmikill, en þó ekki þefvondur og geymist vel. Í hvern lítra kresólvatns fara 50 grömm af kresólsápulegi eða 1 hluti á móti 19 hlutum af vatni: það er kresólvatn (5%, og þar af helmingurinn, 2,5%, kresól). Oft má þynna kresólvatn til helminga, eða láta helmingi minna af leginum í vatnið, og er það kallað **veikt kresólvatn**.¹⁾

1) Lyfjaglös eru handhæg mál og allstaðar til. Á botni hvers glass stendur jafnan tala, sem segir til, hversu mörg grömm af vatni komist í glasið, en einn lítri vatns vegur 1000 grömm. Það verða því 5% ef 50 grömm eru þynnt með vatni unz nemur einum lítra.

Kresólvatn er eitt hið bezta sótthreinsunarlyf. Sápan í því leysir svo vel sundur öll óhreinindi. Þar að auki er það ódýrt og hættulaust að fara með það.

9. gr.

Súblímatvatn ($\frac{1}{10}\%$): Súblímat (Hydrargyri chloridum corrosivum) er hvítt duft, þeflaust. Það er banvænt eitur. Til sótthreinsunar er það selt í smátölum (Tablettæ hydrargyri chloridum corrosivi) og tvennar stærðir til. Í þeim minni er $\frac{1}{2}$ gramm af súblímati og tvær tölur látnar í lítra vatns (eða nákvæmlega: 1 gramm á móti 999 grömmum af vatni). Í þeim stærri er 1 gramm af súblímati, og fer ein tala í litrann. Blár litur er hafður í tölunum saman við súblímatið, og verður vatnið bláleitt, en litur þó ekki frá sér. Það er gert til þess að auðkenna súblímatvatnið, vegna eiturhættunnar.

Súblímatvatn er ágætt og ódýrt sótthreinsunarlyf, en varlega verður að fara með það. Tölurnar verður að geyma í myrkri á vel þurrum stað í vel luktu glasi, annars skemmast þær, bráðna og renna saman. Matarilát má ekki þvo úr súblímatvatni. Málmhluti (ógleraða og ómálaða) skal ekki þvo úr súblímatvatni. Það geta komið blettir á þá.

10. gr.

Vínandi er ágætt sótthreinsunarlyf, og er venjulegur brennsluvínandi (Spiritus denaturatus) fullgildur. Hann er ýmist notaður óblandaður eða blandaður til helminga með vatni til handþvotta (sótthreinsunar á höndum) og ýmsra annara sótthreinsana.

Súblímatvínandi: Helmingur af hvoru, vínanda og vatni með $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{20}\%$ súblímati er eitt hið sterkasta sótthreinsunarlyf, einkum fyrir hörund.

Vínandi leysir upp lakk og lakkmálningu, og má því ekki þvo úr honum vandaða gljáfægða eða gljámálaða muni.

11. gr.

Kalkblanda: Brennt kalk (Calcii oxydum) er sett ómulið í opið ilát og hellt yfir það vatni, um það bil $\frac{1}{2}$ lítra vatns á 1 lítra kalks. Molnar þá brennda kalkið og hitnar ákaft um leið og sýður og er nú kallað slökkt kalk. Á 1 lítra af nýslökktu kalki er hellt smátt og smátt fullum 3 lítrum af vatni og hrært jafnóðum: það er kalkblanda. Þarf jafnan að hræra í henni áður en hún er notuð, og skal ekki geyma hana lengi ónotaða. Brennt kalk verður að geyma í vel luktum ilátum, svo að raki komist ekki að því.

Kalkblanda er ódýrust allra sótthreinsunarlyfja og á bezt við til að sótthreinsa hægðir manna, þvottaskólp, safngryfjur og því um líkt.

12. gr.

Formalínvatn: Í það er haft formalín (Solutio formaldehydi), en það er vatn blandað eiturlofti, sem heitir formaldehyd (40%). Formalínið er vatnstært og talsvert megn lykt af því. Verður að geyma það í myrkri í vel luktum flöskum. Í hvern lítra formalínvatns fara 40 grömm af formalíni eða 1 hluti á móti 24 hlutum af vatni: það er formalínvatn (4% formalín, 1.6% formaldehyd). Það er nokkru dýrara en kresólvatn og súblímatvatn.

Formalínvatn má nota á fóðraða vegg, vönduð íveruföt, sem ekki þola þvott, og fleira þess háttar. Það er ekki nærri eins eitrað og súblímatvatn, og formalínlyktin hverfur fljótar en kresóllykt.

13. gr.

Formalínufu: Sumir hlutir verða ekki vættir, svo að þeir ekki skemmist, t. d. skjöl og bækur og ýms skrautklæði. Þá hluti má venjulega sótthreinsa í formalínufu. Til þess þarf tvö efni, formalín (12. gr.) og brúnstein (Kalí per-

manganas). Ef brúnsteinn er látinn renna í vatni og síðan hellt formalíni í brúnsteinsvatnið, þá fer að bulla og ólga í ílátinu óðar en legirnir mætast, og þeytist upp þétt gufa, eins og upp úr hver. Í þessari gufu er eituroftið formaldehyd, og drepur það sóttkveikjur. Verða menn vel að varast að anda að sér gufunni, að nokkrum mun. Sá galli er á, að þessi sóttthreinsun kemur ekki að fullum notum nema sóttkveikjurnar séu eingöngu á yfirborði hlutarins, sem sóttthreinsa skal, og hluturinn hreinn að sjá, því að gufan fer ekki í gegnum hluti, sem þéttir eru í sér (t. d. ekki saurslettur, storkið blóð eða gröft).

Sóttthreinsuninni skal haga þannig: Velja skal eitthvert þétt ílát, sem rúmar vel þá muni, er sóttthreinsa skal. Má nota tunnu með hlemm yfir, eða kistu, eða hurðarskáp, eða litla veggþetta stofu, ef um mikið er að gera. Er þá fyrst að gera hólfið svo loftþétt, sem auðið er. Skal þetta allar rifur og smugur með þaðmull eða harðri feiti, eða öðrum seigum makstri, ella lima bréf yfir, og er það fljótlegast. Loft-hiti inni má ekki vera undir 7° C. Nú skal mæla rúmstærð hólfinsins eða hirzlunnar, því að lyfjaskammtinn verður að miða við rúmmálið. Skal ætla 30 grömm af brúnseini; 30 gramma glas (2 vel stórar matskeiðar) af formalíni og annað eins af vatni á hvern teningsmetra (= 32 rúmfet) og er betra að taka heldur meira en minna, en ekki skal raska hlutföllunum. Gerum t. d. að sóttthreinsa eigi í klefa, sem er 3 metrar á annan og 2 á hinn veginn og 2 metrar undir loft. Það verða 12 teningsmetrar, og þarf þá 360 grömm af brúnsteini og vatn og formalín þar eftir. Vatninu er hellt í blikkskál eða trékirnu og brúnsteinninn látinn renna í því. Skálin er sett á botn hólfinsins, sem næst miðju. Hlutirnir, sem sóttthreinsa skal, eru hafðir hangandi eða á einhverskonar grindum allt í kring uppi yfir skálinni og látnir flaka

sundur sem mest má (bækur, fót). Þegar allt er komið í lag, skal seilzt til og hella formalíninu í brúnsteinsvatnið og skella síðan aftur og þétta í skyndi allar smugur kringum lokið eða hurðina, troða upp í skráargöt o. s. frv. Ef timi leyfir, er best að opna ekki aftur fyrr en að sólarhring liðnum, en aldrei fyrr en að 4 stundum liðnum. Skal þá haga svo til, að gufan geti rokið út, án þess að menn andi henni að sér.

Vel veggþéttar stofur má sótthreinsa á þenna hátt, eftir nánari fyrirsögn héraðslæknis, en þó verður að þvo þær á eftir, nema þær séu því þrifalegri.

Ammoníakloft: Formalingufu má eyða fljótlega með ammoníaklofti, og er þess einkum þörf, ef stofur eru sótthreinsaðar á þenna hátt. Ef salmiaki (*Ammonium chloridum*) og nýslökktu kalki er blandað saman og heitu vatni hellt yfir, þá losnar ammoníakloft úr salmiakinu og gýs upp. Til þess að eyða formalingufu í 100 teningsmetrum þarf um það bil 300 grömm af brenndu kalki, annað eins af salmiaki og $\frac{3}{4}$ lítra af sjóðandi vatni. Kalkið er slökkt (11. gr.), hrært saman við salmiakið og hræringnum jafnað um botnin á viðri skál eða bala. Síðan er vatninu sjóðandi hellt í ílátið og því ýtt sem fljótast inn á mitt gólfið í stofunni og lokað aftur. Að litilli stundu liðinni má opna stofuna, og er þá formalínsterkjan horfin.

14. gr.

Sjóðandi vatn: Ef sóttmengaðir hlutir eru látnir í vatn og hitað upp í suðu og látið sjóða fullan fjórðung stundar, þá drepast sóttkveikjurnar. Það er til bóta og enn meiri tryggingar að hafa sóda (2%) eða grænsápu (2%) í vatninu. Þessi sótthreinsun er afarörugg og notadrýgri en nokkur önnur aðferð, því að henni má allstaðar beita, og flest af

því, sem helzt er sóttmengað, er vel hægt að sjóða, bæði matarílát sjúklings og línklaði hans eða sóttmengaðar umbúðir, hráka hans og hægðir og aðra sóttmengaða útferð og þvottaskólp, -- allt þetta má sjóða. Og það er ein sú öruggasta sótthreinsun. Er sjálfsagt að nota hana jafnan sem mest og í yztu æsar, þegar engin sótthreinsunarlyf eru við hendina.

15. gr.

Sjóðandi vatnsgufa: Hún er notuð í svonefndum sótthreinsunarofnum. Það er stór járnkaggi og venjulega hafður á hliðinni og loftþétt lok á báðum endum. Sóttmengaðir munir eru látnir í kaggann, honum harðlokað og því næst hleypt inn í hann sjóðheitri vatnsgufu úr gufukatli, sem þar til heyrir. Þessir ofnar eru afarhentugir til sótthreinsunar á fatnaði, sem erfitt er að sjóða í vatni eða skemmist á því (t. d. sængurfatnaði og utanyfirfötum). Leður skinn og gúm (t. d. skóhlífar) má ekki senda í sótthreinsunarofn — það gerskemmist. Pappir velkist mjög, en verður ekki ónýtur. Fatnaður getur og látið lit og vönduð iveruföt velkzt til nokkurra skemmda.

Sótthreinsunarofnar eru í flestum meiri háttar sjúkrahúsum.

Í heimahúsum má bregða fyrir sig gufusótthreinsun og fara þannig að: Í stóran (háan) pott er látið lítið eitt af vatni og komið fyrir grind í pottinum, ofan við vatnið eða þvottaskál látin fljóta á því. Á grindina eða í skálina er látið það, sem sótthreinsa skal, og síðan góður hlemmur yfir pottinn og byrgt vel að. Soðið í $\frac{1}{2}$ —1 klukkustund. Vatnið verður að nægja til þess, að ekki sjóði þurrt, og taka skal hið sótt-hreinsaða þegar að suðunni lokinni og láta rjúka, til þess að það þurrki sig sem best.

16. gr.

Eldur og þurr hiti: Engar sóttkveikjur standast eld. Það er því ofur einfalt ráð að fleygja í eldinn öllu ónýtu rusli, sem sóttmengað er, sorpi, hálmi, heyi, bréfsneplum, tuskum, fatagörmum o. s. frv.

Smáhluti úr málmi og öðru, sem þolir að vera brugðið í loga, má sótthreinsa með eldburði og fara þannig að: Baðmullarlagður er vættur í vinanda, lagður á disk eða annað þvilíkt og kveikt á. Því, sem sótthreinsa skal, er brugðið nokkrum sinnum í gegnum logann, þannig, að enginn blettur verði eftir, er loginn hafi ekki náð til að leika um. Ílát úr málmi og leir má sótthreinsa innan á svipaðan hátt, þannig, að í þau er látinn lítill sopi af vinanda og kveikt á, en í látinu hallað á alla vegu, þannig, að loginn fari um allt yfirborðið. Ílátið má síðan sótthreinsa utan með eldburði.

Óvandaða veggi (steypuveggi, grjótveggi, torfveggi) má eldbera og sótthreinsa með venjulegum mótórlampa.

Hluti, sem þola mikinn hita, má sótthreinsa inni í venjulegum bakaraofni, og er það merki um, að nóg sé hitað, er baðmull, sem með hefir verið látin, hefir orðið brún og stökk.

IV. Um þær sótthreinsanir, sem brýn þörf er á, að meira eða minna leyti, meðan á næmum sjúkdómi stendur. Leiðbeiningar fyrir þann, sem hjúkrar sjúklingum

17. gr.

Sá, sem hjúkrar sóttveikum manni, má gera ráð fyrir því, að sjúklingurinn ati hendur sínar og sjálfan sig að öðru leyti sóttmenguðum útferðum sínum og síðan allt það, sem í kringum hann er. Er því meiri hættu á þessu því veikari sem sjúklingurinn er og þá mest, er hann hefir óráð. Verður sá, er hjúkrar, að haga störfum sínum samkvæmt þessu.

Hann kennir hinum sjúka nauðsynlegar þrifnaðarreglur og áminnir hann um að fara eftir þeim. Er mikið undir því komið að kunna sem gleggst skil á, hvar sóttkveikjurnar koma út úr líkama sjúklingsins og gera sér allt far um að sótthreinsa allar sóttmengaðar útferðir, jafnóðum og þær koma í ljós, og allt, sem kann að atast af þeim. Hér er hið ýtrasta hreinlæti fyrir öllu, og er meira í varið, þegar því verður við komið, að ata hvorki sjálfan sig né annað hinum sóttmengunni útferðum en hina vandlegustu sótthreinsun eftir á. Þá er líka nauðsynlegt að vita, hvenær sóttkveikjuútferðin hættir, ef sjúklingurinn kemst á bataveg (6. gr.) og hvað helzt má hafa til marks um það í hverjum sjúkdómi. En það er miklu erfiðara, og er sjálfsagt að láta lækni ráða fram úr því í hvert sinn, ef um alvarlegar sóttir er að ræða. Til nokkurrar leiðbeiningar er yfirlit það, sem hér fer á eftir.

Sjúkdómar	Sóttmengaðar útferðir	Sóttkveikjuútferð venjulega lokið
Pest		
Kýlapest	Öll útferð úr sárum (vessi, gröftur, blóð). Hrákar og slefja úr munni og koki.	Þegar sár eru gróin og sjúklingurinn albata. Sóttkveikjurannsókn nauðsynleg. ¹⁾
Lungna-pest	Úði frá vitum.	
Blóðpest	Þvag. Saur. Blóð (nefdreyri, blóðspýja o. s. frv.).	

1) Rottur sýkjast af pest og eiga mikinn þátt í útbreiðslu hennar. Verður því að gæta þess, að rottur komist ekki í neitt, sem sóttmengað er pestar-

Sjúkdómar	Sóttmengaðar úlferðir	Sóttkveikjuúttferð venjulega lokið
Kólera	Saur. Spýja.	3 vikum eftir að sótt- hiti er að fullu horfinn. Sóttkveikjurannsókn nauðsynleg.
Bólusótt	Öll úttferð úr bólunum (vessi, gröftur, blóð, skorpur). Hrákar og slefja úr munni og koki. Úði frá vitum. Blóð (nefdreyri o. s. frv.).	Pegar bólusárin eru fullgróin (hörundið al- heilt).
Dílasótt	Sjúkdómurinn berst eingöngu með lús (e. t. v. aðeins fatalús), er drekkur blóð sjúk- lingsins og bitur síð- an heilbrigða.	Sóttkveikjurnar eru dauðar í blóðinu, þeg- ar sóttthiti er horfinn. ¹⁾
Blóðkreppu- sótt	Saur.	Sóttkveikjurannsókn nauðsynleg.

sóttkveikjum. En ef ætla má, að rottur hafi sýkt, verður að hefja herferð til skjótrar útrýmingar þeim. (Með eiturgasi í skipum, leita uppi öll hræ og brenna!)

1) Dílasóttarsjúklinga skal *lúshreinsa* tafarlaust af mikilli vandvirkni (27. gr.). Ein lús getur valdið því, að sóttin breiðist út.

Sjúkdómar	Sóttmengaðar útfærðir	Sóttkveikjuútfærð venjulega lokið
Gul hitasótt	Berst aðeins með sér- stakri mýflugutegund (ekki til hér á landi), sem drekkur blóð sjúklingsins og stingur síðan heilbrigða. ¹⁾	Blóð sjúklingsins sýkir ekki flugurnar nema 3 fyrstu daga sjúk- dómsins.
Inflúenza	Hrákar og slegja úr munni og koki. Hor og rennsli úr nefi. Úði frá vitum.	Pegar kvefið (hósti og uppgangur) er horfið.
Mislingar	Hrákar og slegja úr munni og koki. Úði frá vitum. Hor og rennsli úr nefi. Rennsli úr augum.	Pegar sóttthiti er horf- inn.
Skarlatssótt	Hrákar og slegja úr munni og koki. Hor og rennsli úr nefi. Útfærð úr ígerðum (t. d. í eyrum). Sviti og hreistur.	Pegar hreistruninni er að mestu leyti lokið eða eftir 4—6 vikur frá byrjun sjúkdóms- ins.

1) Ef til vill er hugsanlegt, að þessi sótt berist hingað i veikum sjúklingi (loftferðir), en óhugsandi, að hún breiðist hér út, jafnvel ekki þó að flugurnar fylgdu. Smitun á sér sem sé ekki stað nema í mjög miklum hitum (ekki undir 22° C. á nóttum).

Sjúkdómar	Sóttmengaðar útfærðir	Sóttkveikjuúlfærð venjulega lokið
Barnaveiki	Hrákar og slefja úr munni og koki. Hor og rennsli úr nefi. Spýja. Hálsskolvatn.	Pegar vika er liðin frá því, er bólgan hvarf til fulls úr kverkum, hálsi og nefi. Sóttkveikjurannsókn nauðsynleg.
Kikhósti	Hrákar og slefja úr munni og koki. Hor og rennsli úr nefi. Úði frá vitum. Spýja.	Pegarkikhóstakvefið er með öllu horfið (hóst- inn helst oft miklu lengur) eða eftir 5—6 vikur frá byrjun sjúk- dómsins.
Taugaveiki	Um fram allt saur og þvag. Hrákar. Gröftur úr ígerðum. Blóð (t. d. nefdreymi).	Pegar 2 vikur eru liðnar frá því, er sótt- hitinn hvarf fyrir fullt og allt. Sóttkveikjurannsókn nauðsynleg.
Blóðsótt (og aðrar iðra- kvefsóttir)	Saur.	Pegar fáeinir dagar (2—3) eru liðnir frá því, er niðurgangur hætti og sóthiti hvarf. Sóttkveikjurannsókn sker úr um blóðsótt.

Sjúkdómar	Sóltmengaðar útferðir	Sóttkveikjuútferð venjulega lokið
Hettusótt	Munnvatn og slefja úr munni.	Pegar bólgan er horfin. (Ýmsir telja vafasamt, að sjúkdómurinn smiti nema síðustu daga meðgöngutímans.)
Heilasótt	Hrákar og slefja úr munni og koki.	Pegar sjúklingurinn er albata. Sóttkveikjurannsókn nauðsynleg.
Mænusótt	Hrákar og slefja úr munni og koki. Úði frá vitum.	Eftir 2 vikur frá byrj- un sjúkdómsins.
Rauðir hundar	Hrákar og slefja úr munni og koki. Hor og rennsli úr nefi.	Pegar sóttthiti er horf- inn.
Hlaupabóla	Slefja úr munni og koki. Vilsa úr bólum.	Pegar sjúklingurinn er albata og húðin heil.
Öldusótt	Pvag. Saur. Brjóstamjólk. Blóð (nefdreyri).	Pegar sjúklingurinn er albata. Sóttkveikjurannsókn nauðsynleg.

Sjúkdómar	Sóttmengaðar útferðir	Sóttkveikjuútferð venjulega lokið
Berklaveiki	Hrákar og slefja úr munni og koki. Úði frá vitum. Stundum saur (garna- tæring). Stundum þvag (berkl- ar í þvagfærum og getnaðarfærum). Útferð úr sárum.	Pegar sjúklingnum er batnað svo, að allur uppgangur er hættur, sár gróin o. s. frv. Sóttkveikjurannsókn nauðsynleg.
Hold sveiki	Útferð úr sárum. Hrákar og slefja úr munni og koki. Hor og rennsli úr nefi.	Sjaldgæft, að sjúklingi batni svo, að sótt- kveikjuútferð hætti.
Kynsjúkd. Lekandi	Gröftur og útferð (frá kynfærum, enda- þarmi, augum).	Pegar sjúklingurinn er albata. Sóttkveikjurannsókn nauðsynleg.
Sárasótt	Á 1. stigi: Vessi úr sári. Á 2. stigi: Hrákar og slefja úr munni og koki. Rennsli úr nefi og frá kynfærum. Vessi úr útbrotum.	Pegar sjúklingurinn er að fullu læknaður. Blóðrannsókn nauð- synleg. Annars ekki fyrr en eftir mörg ár.

Sjúkdómar	Sóttmengaðar útferðir	Sóttkveikjuútferð venjulega lokið
Sárasótt (frh.)	Á 3. stigi: Ef til vill vessi og útferð úr sárum.	Sjaldgæft, að sjúkdóm- urinn smiti á 3. stigi, en getur þó átt sér stað.
Linsæri	Útferð úr sári eða ígerðum.	Pegar sár eru að fullu gróin og ígerðir.
Sullaveiki	Sullaútferð hættulaus mönnum, en getur smitað hunda, ef þeir ná til að éta.	Pegar sullaútferð er lokið.
Miltis- brandur ¹⁾		
Kýla- brandur	Útferð úr kílum (gröftur, vessi, blóð).	Pegar kýlin eru að fullu gróin.
Lugna- brandur	Hrákar og slefja úr munni og koki.	} Pegar sjúklingurinn er albata. } Sóttkveikjurannsókn nauðsynleg.
Garna- brandur	Saur. Spýja.	
Snifa ²⁾	Útferð úr kílum (gröftur, vessi, blóð). Hráki og slefja úr munni og koki. Hor og rennsli úr nefi.	Pegar sjúklingurinn er albata. Sóttkveikjurannsókn nauðsynleg.

1—2) Miltisbrandur og snifa eru fyrst og fremst alidýrasjúkdómar, þó að þeir geti einnig tekið menn, og heyra sóttvarnir gegn þeim aðallega undir dýralækna (sótthreinsun peningshúsa, hræ sýktra dýra grafin 1—2 metra í jörð og staðurinn auðkenndur).

Sjúkdómar	Sóttmengaðar útferðir	Sóttkveikjuútfærð venjulega lokið
Barnsfarar- sótt (blóð- eitrun, heimakoma og aðrar graftar- sóttir)	Rennsli frá kynfær- um. Gröftur úr igerðum. Hreistur og sviti (heimakoma).	Pegar sjúklingurinn er albata.
Lungna- bólga	Hrákar og slefja úr munni og koki. Hor og rennsli úr nefi. Úði frá vitum.	Pegar sjúklingurinn er albata.

18. gr.

Sóttmenguð útferð: Í 17. gr. er sagt, hvaða útferð er sótt-
menguð í hverjum sjúkdómi, en hér segir, hvernig sótt-
hreinsa skal:

1) Hrákar og slefja úr munni og koki, hálsskolvatn: Undir
þetta skal hafa krukku, hálffulla af kresólvatni (súblimat-
vatni) og skal ekki hella út úr krukkunni fyrr en 2 stundir
eru liðnar í skemmsta lagi frá því er síðast kom í hana.

Sódablöndu (2%) má hafa í krukkunni, en þá verður að
sjóða hana með öllu saman (14. gr.), áður út er hellt.

Bréf má hafa innan í hrákakrukku og sag í því eða þurra
mómylsnu og taka síðan bréfið með öllu og brenna.

2) Spýja, saur, þvag: Þessu skal safna í næturgagn og hella
á tafarlaust jafnmiklu af kalkblöndu (kresólvatni) og láta
standa í 2 stundir í skemmsta lagi áður út er orpið.

Nú eru engin sótthreinsunarlyf til, og má þá þynna þessi óhreini með vatni og sjóða (14. gr.).

3) **Blóð, gröftur og vilsa úr sárum, hor og slefja úr nefi, froða úr vitum deyjandi manns:** Þetta skal þerra í rýjur eða baðmull og brenna samstundis, ella láta á kaf í kresólvatn (súblímatvatn) og fleygja ekki út fyrr en að 2 stundum liðnum í skemmsta lagi.

4) **Hörundshreistur, hrúður og því um líkt:** Þetta er bezt að brenna sem fljótast, ella fara með, sem segir í 3. tölulið.

19. gr.

Sóttmengaðar umbúðir: Þær skal brenna, eða láta í kresólvatn (18. gr. 3), eða sjóða (14. gr.).

20. gr.

Sóttmengað þvottaskólp: Það er ódýrast að sótthreinsa með kalkblöndu (11. gr.). Skal láta um það bil $\frac{1}{2}$ lítra af henni í 10 lítra skólps, en ávallt svo mikið, að samblandið liti rauðan lakmúspappír vel bláan. Ekki skal hella samblandinu út fyrr en að 2 stundum liðnum, í skemmsta lagi.

Það er og örugg sótthreinsun að sjóða skólpið (14. gr.).

21. gr.

Sóttmengaðar þvottaskálar, hrákakrukkur, næturgögn, laugarar og því um líkt: Að lokinni sótthreinsun á innihaldi þessara íláta (18. og 20. gr.), skal þvo þau vandlega úr kresólvatni (súblímatvatni) og því næst skola af þeim. Þau má og brenna innan með logandi vinanda og eldbera utan (16. gr.). Á ógleruð málmilát skal ekki hafa súblímatvatn. Nú eru ekki til sótthreinsunarlyf, og skal þá þvo úr heitu grænsápuvatni (2%).

Rétt er að sjóða hrákakrukkur (14. gr.).

22. gr.

Sóttmenguð matarilát og drykkjar, skeiðar, mathnifar og gafflar: Þetta allt skal sjóða helzt í sódablöndu (14. gr.). Hnifa og gaffla, sem þola ekki suðu (sköftin), má leggja í formalín-vatn (12. gr.), og láta liggja eina stund og þerra síðan. Skeiðar, gaffla og hnifa, sem allir eru úr málm, má eldbera (16. gr.).

23. gr.

Sóttmengaðar rekkjuvoðir og ver, nærföt, klútar, þurrkur: Þetta allt skal láta í bala eða fötu og hella á veiku kresólvatni (formalínvatni), svo að yfir fljóti, og láta liggja í 2 stundir í skemmsta lagi, vinda síðan úr því og geyma í vatni þar til þvegið er.

Rétt er og að safna linklæðum í pott og hella á sódablöndu eða grænsápuvatni og sjóða áður en þvegið er (14. gr.).

24. gr.

Slettur af hrákum eða annari útferð á rúmi sjúklings, eða kring um það, á borði, gólfi, vegg o. s. frv.: Þess ber vandlega að gæta að því af allar þess konar slettur, sem allra fyrst, með kresólvatni (súblímatvatni, vinanda, súblímatvínanda) eða heitu grænsápuvatni, ef ekki er á öðru völ.

Gólf í sjúkrastofu skal aldrei sópa þurrt, en ávallt því einu sinni á dag eða oftar, helzt úr heitu grænsápuvatni, eða kresólvatni, ef til er.

25. gr.

Sóttmengað sorp, hey og hálmur (úr rúmum) og annað rusl: Þetta allt skal brenna. Þá sjaldan, að þess er ekki kostur, má hella á það kresólvatni (súblímatvatni) og láta standa 2 stundir í skemmsta lagi áður en út er fleygt.

26. gr.

Vinnubrögð þeirra, er hjúkra sóttveikum mönnum: Sjúkling með næman sjúkdóm á að hafa einan í herbergi, ef kostur er (6. gr.). Það er mjög mikils vert, að sjúkrastofa sé rúmgóð og björt (7. gr.) og gluggi á hjörum og hann lengst af opinn meira eða minna, eftir veðri. Bezt er að hafa rúm sjúklingsins svo, að ganga megi að því á báða vegu. Ef sá, er hjúkrar, verður að sofa þar inni, skal hafa sem lengst bilið á milli rúmana. Ábreiður má ekki hafa á gólfi. Enga hluti skal flytja út úr stofunni, nema þeir séu sótt-hreinsaðir. Enga hluti skal flytja inn til sjúklingsins, sem erfitt er að sótthreinsa (t. d. bækur), nema nauðsyn beri til. Varast skal allan ónauðsynlegan umgang. Ef sjúklingurinn verður að liggja innan um heilbriggt fólk (í baðstofu), er rétt að tjalda kring um rúm hans, en gæta þess að haga svo til, að ekki skorti birtu eða loft. Þarf tjaldið ekki að ná nema mannhæð upp frá gólfi, og skal vera gangbil milli þess og rúmsins. Flugur mega ekki vera í sjúkraherberginu, og hefir það mikla þýðingu við sóttvarnirnar, að þeim sé útrýmt, einkum við sumar sóttir (pest, kóleru, bólusótt, taugaveiki, blóðsótt).

Ef unnt er, skal velja þann til að hjúkra sjúklingi með næma sótt, sem vitað er um, að er ónæmur fyrir þeirri sótt (2. og 6. gr.), en ella, ef ráðrúm er til, að draga úr næmi hans með bólusetningu (6. gr.).

Sá, er hjúkrar, skal ganga að því verki með uppbrettar ermar og hafa ermasvuntu eða aðra auðhreinsaða flik yzt klæða, helzt tvær til skipta, svo að sótthreinsa megi og þvo á vixl. Þegar hann fer út frá sjúklingnum, skilur hann þessa flik eftir. Í hvert sinn, er hann hefir snert á einhverju sótt-menguðu, skal hann þvo sér vandlega með handbursta og sápu úr rennandi vatni, ef þess er kostur inni hjá sjúklingnum.

um, og ef um hættulega sóttmengun er að ræða, skal hann þvo sér á eftir með öðrum handbursta úr vínanda eða súblímatvínanda (10. gr.). Súblímat þola þó sumir illa á hörundið til lengdar. Ef ekki er rennandi vatn í herberginu, þvær hann sér í þess stað úr veiku kresólvatni (8. gr.) með handbursta, síðan úr hreinu vatni og loks, ef vill, úr vínanda eða súblímatvínanda. Er bezt að hafa kresólvatn standandi í skál til þessara afnota og skipta um daglega eða oftar, og í annari skál vínanda eða súblímatvínanda og sinn handburstann í hvorri. Vanti sótthreinsunarlyf, skal þvo sér þeim mun vandlegar úr sápuvatni, helzt úr rennandi vatni, en ella tvisvar sinnum eða oftar úr þvottaskál og skipta um vatn. Við handþvottinn skal sérstaklega gæta naglanna, að þrifa þær vel, og þarf naglaskafa að vera við hendina. Mikið er undir því komið, að sá, er hjúkrar sjúkum, hafi jafnan heilar hendur og lausar við saxa. Er gott að smyrja þær við og við í glyserínvínanda eða öðrum góðum handáburði. Það hlífir höndunum, og er auk þess öruggara til sóttvarna að nota gúmglófa við hin óþrifalegustu verk, svo sem við þrif á sjúklingum, sem ata sig og rúmið sóttmengudum hægðum sínum (kólera, taugaveiki). Eftir að glófarnir hafa verið notaðir þannig, skal þvo þá vandlega úr sápuvatni, en síðan má sótthreinsa þá á ýmsan hátt: láta þá liggja í kresólvatni (súblímatvatni, formalínvatni), gufusjóða þá (15. gr.) eða sótthreinsa þá í formalíngufu (13. gr.).

Við sumar sóttir getur verið ráðlegt fyrir þann, er hjúkrar, að binda grisjuklút fyrir vit sér, er hann er inni hjá sjúklingnum (bólusótt, inflúenza, barnaveiki, skarlatssótt, heilasótt, mænusótt) eða ganga jafnvel með fullkomna grimu fyrir andlitinu með gleraugum felldum í (pest).

Hann skal haga starfi sínu eftir því, hver sóttin er (17. gr.),

og sótthreinsa það, sem þarf, á þann hátt, sem segir í 18.—25. gr., en þar má sjá, að unnt er að gæta allrar nauðsynlegrar varúðar, þó að engin sótthreinsunarlyf séu á takteinum.

Hann skal gæta þess, að þvo eða lauga sjúklinginn svo oft, að hann sé ávallt hreinn um allan líkamann, og þrifa vandlega hár hans, skegg og neglur. Sjúklinga (karlmenn) með alvarlegar sóttir ætti ætíð að snoðklippa og raka. Um nærföt og rekkjuvoðir sjúklings skal skipta jafnskjótt sem óhreint verður.

Rétt er að hafa skólpfötu inni og láta í hana allt það, sem sótthreinsað hefir verið og út á að fleygja (18. og 19. gr.). Skal þá hella út úr fötunni einu sinni á dag eða oftar. Í kaupstöðum verður að hella öllum þessum sótthreinsuðu óhreinindum í salerni, eða for, eða holræsi, eða sjóinn (um fjöru). Í sveitum má grafa litla gröf, metra á dýpt, hafa hlemm yfir, og hella í hana, en fylla upp þegar sóttin er afstaðin. Skólpgröf verður að vera langt frá vatnsbóli (20 metra í minnsta lagi) og góðan spöl frá húsum (10 metra eða meira). Rétt er að hafa inni bala eða fötu til að sótthreinsa í fatnað (23. gr.) áður en farið er með í þvott.

Enginn skal matast inni hjá sjúklingnum, ef annars er kostur.

27. gr.

Lúshreinsun sjúklinga: Lús má ekki sjást á neinum sjúklingi og sízt á sjúklingum með næmar sóttir. Þó er einkum mikið í húfi um dílasóttarsjúklinga (3. og 17. gr.). Lúshreinsun sjúklinga gerist á þenna hátt: Undir sjúklinginn er breidd stór rekkjuvoð, vætt í veiku kresólvatni, og ef hann er fær um það, tinir hann af sér spjarirnar sjálfur, helst standandi á miðri voðinni, og fer hægt að öllu, svo

að lúsin hrjóti ekki út um allt. Sá er aðstoðar, verður að hafa vakandi auga á, að lús skriði ekki á hann, vera í aðskornum stakki og helzt samfestingi (overalls) með baðhettu yfir hári og gæta einkum vel háls máls síns og líninga. Ef mikið er í húfi (dilasótt), er rétt að hafa gúmglófa á höndum en lúsarhelda hettu yfir höfði og líma með heftiplástri glófana að líningum, hettuna að samfestingi niðri á bringu, baki og öxlum, samfestingsbarmana saman og skálm-ar að skóm. Föt sjúklingsins eru tekin jafnóðum og lögð í veikt kresólvatn (formalínvatn), látin liggja í því minnst 2 stundir, og síðan soðin og þvegin. Þá er sjúklingurinn smurður hátt og lágt í grænsápu og þveginn vandlega úr heitu vatni, helzt í baðkeri. Hann skal snoðklippa og bera í hár hans á höfði og annarsstaðar svonefnd grásmýrslí (Ungventum hydrargyri), sem fást hjá læknum og í lyfjabúðum, og skal endurtaka smurninguna eftir viku. Loks eru sjúklingnum fengin hrein föt yzt sem innst, eða hann lagður í hreint rúm, ef hann er rúmliggjandi.

Ef ekki þarf að hafa hratt við, má eyða höfuðlús án þess að snoðklippa þurfi, með því að bera steinolíu í hárið, binda sem þéttast yfir (baðhetta) og láta bíða 12 stundir unz þvegið er. Kemba síðan nitina burtu með þéttum kambí, helzt stálkambi, vættum í ediki.

28. gr.

Tekin sýnishorn af saur og þvagi til sóttkveikjurannsóknar: Stundum er lagt fyrir þá, sem hjúkra sjúkum, eða sótt-hreinsunarmenn, að taka sýnishorn af saur og þvagi sjúklinga eða grunaðra smitbera og senda til sóttkveikjurannsóknar (taugaveiki). Bezt er að nota til þess ílát og tæki í sérstökum umbúðum, er rannsóknarstofur láta í té í þessu skyni. En ef þau eru ekki fyrir hendi, má notast við lyfja-

glös (30—50 gramma), með góðum töppum, venjulegt glas fyrir þvagið, en stútvitt glas fyrir saurinn. Glösin verða að vera hrein og eins tapparnir (öruggast að sjóða hvort-tveggja). Sjúklingurinn, eða hinn grunaði smitberi hægir sér í hreint ílát og kastar þvagi í annað hreint ílát. Gæta verður þess vandlega, að þvagið mengist ekki saurnum né saurinn þvaginu. Síðan er tekið sem svarar í teskeið af saur og látið í stútvíða glasið. Má nota til þess hreina spýtu, er ekki sé höfð lengri en svo, að sleppa megí henni niður í glasið með saurnum á, þannig, að hún verði ekki fyrir tappanum.¹⁾ Þvagið er látið í hitt glasið. Við þetta verður að gæta hins ýtrasta þrifnaðar, þannig, að glösin atist ekki að utan né það af töppunum, sem upp úr glösunum stendur. En ef það vill til, verður að sótthreinsa glösin vandlega að utan, strjúka vel af þeim með kresólvatni eða vínanda eða súblímatvínanda. Ef tekin eru sýnishorn frá mörgu fólki í einu, verður að hafa nákvæmni við, að ekki sóttmengist hvert sýnishornið af öðru, né að þau ruglist saman, og skal merkja þau öll greinilega. Ekki má láta neina tvo nota sömu ílát til að hægja sér í eða til að kasta í þvagi, nema þau séu vandlega sótthreinsuð á milli (helzt soðin eða brennd innan með vínandaloga). Ekki má láta nein sótthreinsunarlyf blandast saman við sýnishornin. Ef senda á glösin burtu svo langa leið, að nokkru nemi, þarf að búa svo um þau, að ekki geti komið fyrir, að þau brotni við hnjask (í tréstock og stoppa vandlega).

29. gr.

Lík: Lík manns, sem látizt hefir af næmum sjúkdómi, skal ekki fletta klæðum og ekki þvo, en vefja líkblæjum og væta

1) Ef senda þarf saurinn langar leiðir áður en unnt er að rannsaka hann, er bezt að fylla glasið til hálfis með 20% glyserini (1 hluti glyserins á móti 4 hlutum af vatni) og hræra saurinn út í það.

þær í kresólvatni (súblímatvatni), ef kostur er. Skál kistu-
leggja líkið svo fljótt, sem föng leyfa, loka kistunni strax
og láta standa sem skemmst uppi. Kistan á að vera vel þétt,
og er rétt að bika hana innan, ef um hættulega sótt er að
ræða. Hafa skal hefilspæni í henni á botni, eða öllu heldur
sag eða þurra mómyslnu.

**V. Um þær sóttthreinsanir, sem venjulega koma ekki til
greina fyrr en sjúklingi er batnað, eða hann dáinn, eða
fluttur út af heimilinu (lokasóttthreinsun). Leiðbeiningar fyrir
sóttthreinsunarmenn**

30. gr.

Sóttmengaðar sængur, dýnur og svæflar: Þetta er bezt að
sóttthreinsa í sóttthreinsunarofni (15. gr.). Verður þá að
vefja það í dúk, sem vættur er í kresólvatni (súblímat-
vatni), og láta í þéttan strigapoka, en eigi að senda langa
leið (t. d. á skipum), verður að hafa þéttan kassa utan um
pokann.

Þegar ekki er á þessu vól, skal fara að sem hér segir:

Fiðurföt má láta í stóran pott, hella vatni yfir, opna verin
niðri í vatninu og sjóða síðan hálfa stund. Suðan skemmir
ekki fiðrið, sé það rétt þurrkað á eftir. Fiðurföt má einnig
láta í stóran stamp og hella yfir veiku kresólvatni (forma-
linvatni), opna verin svo að fiðrið gegnblotni sem fljótast,
og láta standa til næsta dags. Þá má taka verin og þvo, en
skola fiðrið og þurrka síðan sem gerist um fiður, og er það
þá jafngott og áður.

Ef það er talið víst, að sængur og dýnur sé ekki sótt-
mengaðar, nema að utan, þá má oftast nægja að rennvæta
þessa hluti að utan (fiðursængur, stangdýnur, fjaðradýnur),
bursta meðan vott er og viðra síðan úti eða í hjalli, í sól-
skini ef kostur er, marga daga í röð, helst 5—6 daga. Þá

getur líka komið til greina að sótthreinsa í formalíngufu (13. gr.).

Ef hey er í dýnum eða hálmur, skal taka það og brenna, en sótthreinsa verin á venjulegan hátt.

Nú eru sængurföt sóttmengun að mun og svo léleg, að verðmæti þeirra nemur ekki meiru, en svarar sótthreinsunararkostnaði, og má þá meta þau til skaðabóta og brenna síðan.

31. gr.

Íveruföt (utanyfirföt), ábreiður, borðdúkar, gluggatjöld og aðrir ofnir hlutir, sem skemmast mundu, ef soðnir væru, eða lagðir í bleyti: Þetta allt er bezt að senda í sótthreinsunarofn (15. gr.). Nú er það ekki hægt, og skal þá væta þessa hluti í kresólvatni (formalínvatni, súblímatvatni), bursta þá meðan votir eru og viðra síðan (30. gr.).

Ef lítil brögð eru að sóttmenguninni, má sótthreinsa þessa hluti í formalíngufu (13. gr.).

32. gr.

Leður, skinn, loðskinn, gúm (t. d. skóhlífar): Hlutir úr þessum efnum þola ekki suðuhita, hvorki í vatni eða vatns-gufu, og má því ekki senda þá í sótthreinsunarofn.

Þá hluti, sem gerðir eru úr leðri, skinni eða gúmi, skal núva vandlega, aftur og aftur, með rýjum, sem vættar eru í kresólvatni (súblímatvatni).

Loðskinn skal taka og rennvæta loðnuna í kresólvatni (formalínvatni, súblímatvatni), bursta meðan vott er og viðra mjög vandlega (30. gr.).

33. gr.

Bækur, blöð, myndablöð og þess konar: Það, sem ekki má brenna, verður að sótthreinsa í formalíngufu (13. gr.). Séu

bækur mjög sóttemgaðar, verður að sótthreinsa þær í sótthreinsunarofni, ef eigandi leyfir ekki, að þær séu brenndar endurgjaldslaust, eða gegn litlu endurgjaldi. Má gera ráð fyrir, að bækur, sem sótthreinsaðar eru í sótthreinsunarofni, velkist mjög og að band þeirra gerskemmist.

34. gr.

Sóttemgaðar stofur og stofugögn: Fyrst skal færa húsgögn frá veggjum fram á gólf. Skal þvo þau öll vandlega með dulum, sem vættar eru í kresólvatni (súblímatvatni). Ef lokaðar hirzlur eru í stofunni og vel þéttar og hafa ekki verið opnaðar meðan sóttin stóð yfir, þá nægir alloftast að sótthreinsa þær að utan en ekki að innan og ekki það, sem í þeim er. Þá skal þvo veggj á sama hátt, að minnsta kosti 2 metra upp eftir þeim, einnig glugga, hurðir og gólf. Skal gæta þess, að kresólvatnið komist inn í allar rifur, horn og smugur. Einkanlega verður að vanda þvott á rúmstæði sjúklingsins og öllu, sem verið hefir í nánd við það, gæta að slettum og þvo þær af mjög vandlega, ef nokkrar eru (24. gr.). Þegar þessu er lokið, skal þvo allt aftur úr heitu sápuvatni, en láta þó liða 2 stundir í milli, ef kostur er, en ekki yfir sólarhring. Síðan skal viðra stofuna (hafa alla glugga opna), svo lengi sem ástæður leyfa, en að minnsta kosti þangað til hún er orðin þurr.

Fóður á bekkjum og stólum skal rennvæta í formalínvatni (kresólvatni, súblímatvatni), burstað meðan vott er og viðra þessi húsgögn vandlega (30. gr.).

Gljáfægða hluti úr tré eða málmi skal núa með rýjum vættum í veiku kresólvatni (formalínvatni) og síðan skola af þeim með hreinu vatni og þerra þá.

Fóðraða veggj, sem ekki þola þvott (eru ómálaðir), skal væta í formalínvatni (súblímatvatni, veiku kresólvatni). Ef

slettur eru á fódruðum vegg (ómáluðum) af sóttmenguðum óhreinindum (t. d. hjá rúmi sjúklingsins), skal væta þær í kresólvatni, rífa fódrið þar af veggnum og brenna.

Það er sóttthreinsun á kölluðum veggjum, ef þeir eru kalkaðir á ný. Alla oliumálaða múrveggi má þvo (sbr. 1. málsgrein þessarar greinar).

Torfveggi og moldargólf skal rennvæta í kalkblöndu tvívegis eða þrívægis ef þurfa þykir, eða eldbera (16. gr.).

35. gr.

Sóttmenguð salerni: Hurð (hölduna fyrst og fremst), veggi og setu skal sóttthreinsa eins og segir í 34. gr. Það, sem er í kirnunni, skal blanda jafnmiklu af kalkblöndu (kresólvatni) og láta standa sólarhring áður fleygt er. Kirnuna skal þvo úr kresólvatni (heitu).

36. gr.

Sóttmengaðar safngryfjur (forir): Ef sóttmenguðum saurindum hefir verið kastað í for (ósóttthreinsuðum), þá skal hella kalkblöndu í forina, svo að vel þeki yfir, og ekki bera úr henni fyrr en að nokkrum vikum liðnum.

37. gr.

Sóttmenguð haugstæði og skólpræsi. Lestarvatn í skipum: Þar skal hella í kalkblöndu, meira eða minna, eftir ástæðum, sbr. 20. gr.

38. gr.

Sóttmengaðir brunnar og vatnsgeymar: Sóttmengað drykkjarvatn í brunnum skal blanda með kalkblöndu, ekki minna en 2 lítrum í 100 lítra vatns, láta biða a. m. k. klukkustund og hræra iðulega í. Síðan skal þurræsa brunninn eða

geyminn og kalka innan, ef hlaðnir eru eða steypdir, eða eldbera (16. gr.). Sóttmengaða vatnsgeyma úr járni eða tré skal fylla með kalkvatni, blönduðu eins og að framan segir og bíða jafnlengi unz tæmdir eru. Í gufuskipum má sótthreinsa vatnsgeyma með því að veita inn í þá heitri gufu í $\frac{1}{2}$ —1 klukkustund.

39. gr.

Sóttmengaðar manneskjur: Hér er að ræða um þá, sem hafa fengið bata á næmum sjúkdómi, og aðra, sem hafa haft náin og ógætileg mök við sjúklingana, eða sóttmengað sig á annan hátt. Lauga skal allan líkamann eða þvo mjög vandlega úr heitu vatni og sápu, helst í baðkeri, og síðan fara í hrein (ósóttmenguð) föt.

40. gr.

Héraðslæknar mega segja fyrir um aðrar sótthreinsunar- aðferðir, en hér hafa verið taldar, ef þeim þykir svo við horfa, enda séu þær jafn tryggilegar og ekki kostnaðarsamari.

Nú þarf sótthreinsunarmaður að sótthreinsa eitthvað það, sem ekki eru glögg fyrirmæli um í þessum reglum, og leitar hann þá sérstakra fyrirmæla héraðslæknis.

41. gr.

Vinnubrögð sótthreinsunarmanns: Hann skal hafa auðhreinsaðar flikur yzt fata, er hann vinnur að sótthreinsun. Er hentugast að eiga brækur og stakk eða samfesting (overalls) og húfu (með skygni framan og aftan) úr þéttu lérefti, eða voðfeldum striga. Skal hann fara í þessi föt áður en hann gengur inn til verka. Stundum getur verið ráðlegt fyrir hann að hafa grisjuklút fyrir vitum eða grímu fyrir andliti

og gúmglófa (26. gr.). Ef um skæða sótt og óvenjulega er að ræða, er rétt að velja sótthreinsunarmann, sem helst má ætla, að sé ónæmur fyrir þeirri sótt, sem um er að ræða, ella draga úr ónæmi hans með bólusetningu, ef svigrúm gefst til slíks.

Sótthreinsunarmaður skal nú fyrst og fremst grennslast eftir því, hverjir hafi verið sjúkir. Hann skal spyrja hvernig farið hafi verið með sóttmengaða útferð hvers sjúklings, hvað gert hafi verið af íverufötum hans, sængurfötum og rekkjuvöðum, matarilátum, hrákakrukku og öðru því, sem hann hefir notað meðan hann var veikur. Hann skal spyrja í hvaða herbergi sjúklingur hefir legið og hvar í rúmi og fá að vita, hvort nokkuð hafi verið flutt út úr því herbergi. Skal hann yfirleitt reyna að fá sem ljósasta vitneskju um það, hvað sóttmengað muni vera. Allt skal sótthreinsa, sem sóttmengað verður að telja, en einkanlega og vandlegast allt það, sem ætla má, að beinlínis hafi atazt af sóttmengaðri útferð úr líkama sjúklingsins (17. gr.).

Þegar þessi vitneskja er fengin, skal sótthreinsunarmaður safna að sér öllu því, sem hann þarf á að halda. Honum er heimilt að krefjast af heimilismönnum þeirrar aðstoðar við sótthreinsunina, sem hann þarf á að halda. Hann heimtar nóg af heitu vatni og grænsápu og pott á hlóðir til að sjóða í ýmsa sóttmengaða hluti. Tekur hann nú upp sótthreinsunar-efni sín og blandar sótthreinsunarlyf eftir þörfum, biður um hreinar tuskur til að þvo með og skóft til að binda þær á, ef vill (til að þvo gólf og vegg). Alloptast má komast af með kresólsápulög og súblímat, en kalk verður þó að hafa, ef forir hafa sóttmengast (taugaveiki).

Að því búnu tekur hann til að sótthreinsa og gengur á röðina, sem hér segir:

1) Sá er sótthreinsaður, sem veikur var, og einnig sá, sem

hjúkraði honum og aðrir, sem áttu mök við sjúklinginn, ef þurfa þykir (39. gr.).

2) Sóttmenguð útferð sjúklingsins (18. gr.).

3) Sóttmengaðar umbúðir (19. gr.).

4) Sóttmenguð hrákailát o. s. frv. (21. gr.).

5) Sóttmenguð matarilát og borðbúnaður (22. gr.).

6) Línklaði sjúklings, og þess, sem hjúkraði honum, ef þörf gerist (23. gr.).

7) Sorp og allskonar rusl, sem grunsamt er (25. gr.).

8) Sængurföt úr rúmi sjúklingsins og ef til vil úr öðrum rúmum úr sömu stofu (30. gr.).

9) Sóttmenguð utanyfirföt sjúklingsins og einnig þess, sem hjúkraði honum, ef ástæða er til, ábreiður o. fl. (31. og 32. gr.).

10) Sóttmengaðar bækur og þess konar (33. gr.).

11) Fóðraðir bekkir og stólar í stofu sjúklingsins (34. gr.).

12) Stofa sjúklingsins og allt, sem eftir er óhreinsað í henni (34. gr.).

Því næst aðrar stofur, ef sjúklingurinn hefir verið í þeim og ástæða er til að ætla, að þær hafi sóttmengast.

13) Salerni, for, haugstæði, ræsi, brunnur, ef sóttmengast hefir (35., 36., 37. og 38. gr.).

14) Að loknu verki skal hann sótthreinsa utanyfirföt sín og þess eða þeirra, sem hafa unnið með honum. Skulu þeir síðan lauga andlit, hendur og handleggi úr veiku kresólvatni, síðan úr heitu vatni og sápu, og loks, ef vill, úr vínanda eða súblímatvínanda.

42. gr.

Ef sjúklingur hefir dáið úr næmum sjúkdómi, skal lokasótt-hreinsun ekki fara fram fyrr en líkið hefir verið kistulagt. Skal haga svo til, ef unnt er, að sótthreinsunarmaður komi

þegar kistan er tilbúin og hjálpi til að kistuleggja líkið (29. gr.) áður en hann tekur til sóttthreinsunarstarfa. Húskveðjur ætti ekki að halda á heimilum, þar sem maður hefir dáið úr næmum sjúkdómi, nema héraðslæknir telji það með öllu hættulaust.